

GYMNÁZIUM PŘÍRODNÍ ŠKOLA, Z.Ú.

Expedice 2025 Frýdecko-Místecko

VÝSLEDKY STUDENTSKÝCH VÝZKUMŮ V KRAJINĚ

Co je nám do války na Ukrajině, nebylo by lepší schovat hlavu do písku a o tento konflikt se nestarat? Ohrožují vlci v České republice lidi a domácí zvířata, nebo pomáhají udržovat zdravé lesní porosty? Co obnáší a jaká rizika nese práce regionálního novináře? Proč stojí za to udržovat specifické podmínky v divočícím korytě řeky Morávky a jejím okolí? Jsou průmyslové zóny postavené na green-fieldech spíše přínosem nebo zátěží a proměnil se nějak vztah místních k mega-factory v Nošovicích po 17 letech provozu? Kdo jsou Gorale a Jackové, jak žili dříve a kde je najdete dnes? Jaké jsou historie, současné výzvy a budoucnost malých fotbalových klubů na Ostravsku? Co obnáší příprava a stavba 3D modelu historického městského centra?

Klást si otázky a hledat odpovědi může být náročné, ale je to jeden z projevů svobody. A pokud si chceme svobodu podržet, je dobré o ni pečovat a rozvíjet ji. Děvčata, kluci a vyučující z Přírodní školy se této péči věnovali v průběhu června 2025 v rámci projektové výuky v dramatické a krásné krajině Ostravska, Frýdecko-Místecka a Beskyd. A čekala je řada překvapení a zbořených předsudků. Přeji Vám inspirativní čtení a hlavně dostatek otázek, které Vás nenechají v klidu.

Marek Matura, ředitel Gymnázia Přírodní škola

- Poznávání kultury, tradic a života Goralů
- Tvorba historického modelu města Třince
- Novináři na zkoušku: Těšínsko a Ostravsko očima studentů
- Impakt průmyslové zóny Nošovice na obyvatele okolních obcí
- Vlci a lidé: jaké výzvy s sebou přináší návrat vlků do beskydské krajiny?
- Biologický průzkum divočí řeky Morávky
- Terénní výzkum a umělecká tvorba na základě fenoménu urbexu
- Fotbal na Frýdecko-Místecku
- Mapování nálad a zkušeností s dopady války na Ukrajině

Poznávání kultury, tradic a života Goralů

Kdo jsou Goralé? Jak žili v minulosti a jak žijí dnes? Jaké jsou jejich tradice, nářečí, typická jídla a jakým způsobem se jejich tradice předávají z generace na generaci? Odpovědi na tyto otázky jsme zjišťovali, když jsme se vydali do Jablunkova, podhorského města v Těšínských Beskydech, v jehož okolí žijí lidé, kteří si říkají Goralé. Během našeho výzkumu jsme se dozvěděli, že vedle Goralů žila v Jablunkově ještě skupina bohatých měšťanů, kteří se označovali jako Jackové.

JAK JSME SE PŘIPRAVOVALI?

Na úplném začátku Expedice jsme o Goralích věděli snad jen to, že je to skupina lidí, která žije v okolí Jablunkova a má své nářečí a zvyky. Ale jaké jsou to tradice, jaké nářečí a jak se to projevuje v každodenním životě, jsme nevěděli. Proto jsme v přípravném týdnu studovali co nejvíce zdrojů z internetu, abychom jeli do terénu připraveni. Přečetli

jsme například bakalářskou práci Petry Gawlasové, ve které se zabývala goralským nářečím. Psala o tom, že už tak mluví málo lidí, nářečí postupně mizí a někteří lidé se tak dokonce stydí mluvit na veřejnosti. To nás zaujalo a chtěli jsme si tyto a další informace z různých zdrojů ověřit. Proto jsme si sepsali otázky, které nás zajímaly, a odpovědi na ně jsme nedokázali dohledat na internetu.

Zde jsou:

- Jak se „goralství“ projevuje v každodenním životě?
- Z jakých potravin nejčastěji Goralé vařili?
- Používali nějaké specifické přísady? Koření?
- Bylo a je pro Goraly těžké učit se ve škole češtinu?
- Existuje nějaká typicky goralská písnička?
- Jsou nějaké specifické goralské svátky?
- Jaké tradice dodržují Goralé?
- Jakým způsobem se předává „goralství“ mladším generacím?

Získali jsme kontakt na paní Janu Sagitariovou, učitelku dějepisu na ZŠ Jablunkov, která nám pomohla sestavit náš program, zprostředkovala kontakty na místní odborníky, s nimiž jsme si domluvili schůzky, a navrhla zajímavá místa, která bychom mohli navštívit. Takto připraveni jsme už mohli vyrazit do terénu.

Obr. 1: Popis výroby slameníků

PRŮBĚH PRÁCE

V terénní části Expedice jsme získávali informace a zjišťovali odpovědi na naše otázky, a to různými způsoby. Dotazovali jsme se lidí v Jablunkově a blízkém okolí. Navštívili jsme různé jablunkovské slavnosti, instituce a také školu. Hned první den jsme se setkali s manželi Jeżowiczovými. Ti patří mezi výše zmiňovanou skupinu Jacků, přesto nám poskytli spoustu cenných informací o Goralech, jejich historii, kterou mají společnou s Jacky, a o předávání tradic. Ukázali nám jablunkovský městský kroj, a protože je pan Leon Jeżowicz houslista, zahrál nám a naučil nás goralskou lidovou písničku Čymu žeś ty Rejna.

Další den jsme se podívali do muzea Trojmezí, kde jsme mimo jiné viděli, jak vypadalo goralské stavení a salaš. Měli jsme to štěstí, že náš průvodce pan Sikora byl Goral, a díky tomu nám dokázal zodpovědět dotazy, na které jsme do té doby neměli odpověď.

Velmi zajímavá a přínosná byla návštěva zkoušky tanečního folklorního souboru Zaolů, kde jsme viděli mladou generaci Goralů, jak zpívá a tancuje na tradiční písně svých předků. Protože jsme chtěli zkoumat také to, jak se proměnila původní hlavní činnost Goralů - pastevectví, vydali jsme se na Trojmezí (společnou hranici Česka, Polska a Slovenska), do obcí Hřava a Bukovec, horských oblastí, pro které je chov ovcí tradiční a typický. Na všech těchto místech a při všech setkáních jsme se snažili co nejvíce navázat kontakt s místními, naslouchat jejich nářečí a zjišťovat maximum informací o goralském životě.

CO JSME ZJISTILI

Původně Gorale žili v horách a živili se převážně pastevectvím a ručními řemesly, třeba drátkováním, hrnčířstvím a výrobou slamníků (viz obr. 1). Později, když byly postaveny železárny v Třinci, část z nich začala pracovat tam. Když potom skončila 2. světová

válka, začali v Třinci pracovat téměř všichni. Říkali, že pracují ve „werku“. Jelikož žili vysoko v horách, kde není moc úrodná půda, neměli velmi bohatý jídelníček. Dominují v něm brambory, zelí a houby, mezi jejich hlavní jídla tedy patřily všemožné bramborové placky (viz obr. 2) a zelné polévky. Typickými bramborovými jídly jsou galušky (neboli halušky), kluzki, pečky (pečené placky) a stryky. Maso jedli Gorale velmi vzácně, jenom o zabijačkách. To pak měli ovar, jitrnice a další zabijačkové pokrmy.

Naopak jejich kultura byla a stále je velmi bohatá. Mluví svým specifickým nářečím, kterému říkají „po našimu“. Jde vlastně o mix češtiny, polštiny a němčiny. Často používanými hláskami jsou např.: cz, śc, dz, w[ɔ], ó, g, ɪ. Nářečí nemá žádnou původní psanou formu, a tak je na každém, jestli zvolí český nebo polský přepis. Kdybyste někdy na Jablunkovsku chtěli poprosit o 1/8 litru vody, můžete místo toho říct po našimu „achtlik“. A kdybyste chtěli říct, že už něco stačí, po našimu je to „akurat“. Všichni Gorale, ale umí mluvit i česky a nedělá jim to problém.

Gorale mají spoustu zvyků a tradic. Vyznáním jsou katolíci, takže běžnou součástí goralského roku jsou svátky jako Vánoce, Velikonoce apod. Jejich tradice se od těch našich ale liší. Například na Velikonoce chodí kluci s pomlázkou, ale vezmou si s sebou i kbelík s vodou a tou holky polévají. Na Vánoce hospodyňka namaže dvě patky chleba medem a slepí je k sobě. Ty si pak nechají po celý rok v domácnosti a to jim má přinášet štěstí a zdraví. A u žádného z těchto svátků nesmí chybět hudba. Ta je pro goralskou kulturu opravdu významná. Goralskou

Obr. 2: Smažení bramborových placek

hudbu charakterizují převážně housle, dudy a píšťaly. Je obvykle energická a hlasitá a všechny texty jsou samozřejmě v dialektu po našimu.

Velký vliv na přístup mladších generací ke goralské kultuře mají jejich rodiče a prarodiče – to, jak doma s dětmi mluví a jak udržují tradice. Naštěstí se stále najde spousta lidí, i těch mladších, kteří se snaží o předávání goralské kultury dál. Vedou k tomu své děti od narození, chodí do souborů a pořádají různé slavnosti a festivaly. Tím nejvýznamnějším je každoroční srpnový festival Gorolski Święto. Tam se zpívá, tancuje a lidé chodí v krojích.

Kroje jsou neopominutelnou součástí místní kultury. Na Jablunkovsku je možné se setkat se dvěma druhy. Prvním je jablunkovský městský kroj neboli také jackovský kroj. Ten byl hodně zdobený a drahý a mohli si ho dovolit pouze bohatí měšťané. Kvůli tomu se nosil pouze na různé slavnosti a přehlídky. Skládal se z dlouhé sukně převázané stejně dlouhou krajkovou zásterou. Bílá halenka s nadýchanými rukávci, šátek se zlatou sponou kolem

krku a brokátová vesta na zlaté knoflíčky, to byl ženský kroj. Mužský se skládal z bílé košile, vyšíváné vesty a kalhot a vysokých kožených bot. Výšivka na vestě nikdy nebyla na dvou krajích stejná. Jablunkovský kroj mohou nosit jenom lidé, kteří se narodili a žijí v Jablunkově. Místní na tom hodně lpí. Podle jedné historky se dcera farmáře z obce Lomná provdala za Jablunkovana a ten jí nechal ušít krásný jablunkovský kroj. Když šla potom v neděli v kroji do kostela, místní ženy ho z ní na náměstí strhaly. Pak už se v kroji nikde neukázala. Tento kroj dodnes nosí místní na různé městské slavnosti, ale pořídit si ho není hračka. Zaprvé už není moc lidí, kteří ho umí udělat, a zadruhé to není levná záležitost. Stojí asi 20 000 korun.

Obr. 3: Krpce

Druhým typem kroje je ten goralský. Ten je mnohem jednodušší, lidé ho nosili ve všední dny. Ženský se skládá z bílé halenky a černé sukně převázané modrotiskovou zástěrou. V zimním období ženy nosily tlusté červené punčochy zvané „kalorifer“. Muži nosili světlé plátěné kalhoty, bílou košili, vestu a klobouk. Na nohy oblékali tzv. kopytka, což byly vlněné ponožky. Všichni nosili na nohou tradiční obuv, kožené krpce (viz obr. 3).

Obr. 4: Jablunkovský kroj

VÝSTUPY

Všechny tyto poznatky jsme zpracovali do dvou výstupů. Jedním z nich je krátký film, který představuje Goralý tak, jak jsme je poznali my. Naším druhým výstupem je hravá brožurka pro děti prvního stupně základní školy, která má formou úkolů dětem předškolního a mladšího školního věku přiblížit goralskou kulturu. Tato brožurka by měla být dostupná v jablunkovském infocentru pro návštěvníky města.

ZÁVĚR

Jablunkov bývá mezi místními nazýván jako Goralie. V rámci Expedice jsme tam poznávali místní kulturu z několika úhlů. Dozvěděli jsme se, jak Goralé žijí v dnešní době a jak předávají své tradice. Překvapilo nás, jak moc byli místní lidé sdílní a ochotní nám věnovat svůj čas. Expedice nám přinesla nový pohled na méně známou, ale o to pozoruhodnější, kulturu obyvatel Těšínských Beskyd, Goralů.

Anežka Novotná

Tvorba historického modelu města Třince

Zajímalo vás někdy, jak to vypadalo ve vašem městě před 60 lety? Nás ano, a proto jsme se rozhodli pro vytvoření jednoho takového retrospektivního modelu. Konkrétně jsme chtěli vytvořit historický model Třince z 60. let minulého století. Zní to sice moc hezky, ale nešlo to tak hladce...

CÍLE

Tím nejvíce hmatatelným cílem bylo vybudovat model historického centra města Třinec (viz přílohy). Chtěli jsme však i něco navíc. Kladli jsme si otázky: Jaké to je chodit prázdnými ulicemi, když nevíte, co se v nich dělo, jaké tu bylo prostředí pro místní obyvatele, a co se tehdy odehrávalo v jejich myslích? Proto bylo naším druhým cílem najít a získat o Třinci doplňující informace. To se nám povedlo díky metodě orální historie s pamětníky a výpovědím z jejich mladých let. Jenže na papíře to vypadalo mnohem jednodušeji než ve skutečnosti.

VOLBA PRACOVNÍ STRATEGIE

Problém číslo jedna – měřítko. Začínali jsme s mapou ve formátu A4 a plochou cca 2 m². Po notné dávce pokusů a matematiky jsme se dopracovali k měřítku 1:757. Mapu jsme překreslili na daný formát a přesunuli se o problém dále... Problém číslo dva – materiál. Objevily se nápady, že domy v našem modelu uděláme z upravených použitých

materiálů, jako jsou plechovky od fází, rodinného balení tuňáka nebo nakládané kukuřice... Po zvážení všech plusů (a hlavně mínusů) této varianty jsme se shodli, že tudy cesta nevede. Nakonec jsme zvolili odlévání ze sádry. Tím jsme si ale vytvořili další svízele, do čeho sádru odlévat.

Problém číslo tři – formy na odlévání sádry. Zkoušeli jsme různé kartonové formy vystlané folií, což se neosvědčilo. Dělalí jsme i metodu „kostek lega“, tzn. vylévání po částech. Ani tato varianta ale nevedla ke kýženému výsledku. Nakonec jsme vytvářeli formy metodou 3D tisku, jejíž chybovost byla kolem 10 %. Tiskárna je však i pro znalce velice složitý nástroj, proto musí být přesně nastavena. A právě tento problém nás doprovázel hlavně ve druhé části vytváření forem a odlévání.

ZDRŽENÍ A ŘEŠENÍ KOMPLIKACÍ

Největší zdržení jsme pravděpodobně nabrali kvůli nefunkčním tiskárnám, bez kterých jsme prakticky nemohli pracovat, protože jsme na nich tiskli formy na odlévání. A jelikož jsme měli historické centrum města Třince dobře zmapované a věděli jsme, že je tam mnoho druhů domů, nemohli jsme vše odlévat jen do jedné či dvou forem. Potřebovali jsme vytisknout hned několik druhů a každý v několika kopiích, abychom mohli odlévat více staveb

najednou. Nejdříve jsme se sami snažili tiskárny zprovoznit, ale dosáhli jsme pouze pár dílčích, a ke všemu dočasných, výsledků. To nás vedlo k rozhodnutí požádat o pomoc, a začali jsme proto kontaktovat odborníky, kteří nám mohli pomoci. Konkrétně jsme se spojili s Dr. Surinkovou z Matematicko – Fyzikální fakulty, Petrem Hložkem a Tobiášem Kovaříkem a nakonec jsme se obrátili na servis firmy Průša, se kterým jsme plánovali problém dořešit. Finanční podmínky Průša-servisu však naprosto neodpovídaly našim možnostem. Tiskárny nám nakonec zprovoznil Mgr. Václav Černík – nadšený učitel gymnázia ze Žďáru nad Sázavou, který se 3D tisku dlouhodobě věnuje.

Jelikož žádný z členů naší skupinky neměl s tvorbou modelů zkušenosti, s velkou částí problémů jsme se potýkali až „za chodu“. Jako příklad bychom mohli uvést přesnost a vzhled výsledných odlitků. Pokud byste jako my zkoušeli odlévat z čisté sádry, budou vám domy připadat neforemné, jako z keramiky. Domnívali jsme se, že tento jev zmírníme různými přísadami do sádry dostupnými na trhu. Bohužel by tento postup s velkou pravděpodobností zvětšil poloměr bublin, které by vedly k postupnému uchovávaní vody (v puklinách uvnitř by se voda schnutím zachytila, povrch by ale přes sádku s přísadou nemohl vodu propustit). Tento efekt by vedl k velké křehkosti. Výsledek je nepatrný u velkých sádkových bloků, u menších a detailních struktur je ovšem výrazně větší.

CO BYCHOM UDĚLALI JINAK?

Osobně si myslíme, že pokud bychom někdy dělali model znovu, zvolíme jiné strategie a dáme si rozhodně větší časovou rezervu, abychom vše stihli i v případě podobných problémů. Nicméně jsme se z celého projektu poučili a příště budeme lépe plánovat, budeme trpělivější a budeme počítat s tím, že i to, na čem projekt stojí a co vypadá pevně, může nakonec selhat.

ZÁVĚR

Splnili jsme tedy všechny naše cíle? To se bohužel posoudit nedá. Jelikož jsme se potýkali s mnoha problémy, dostali jsme se do velkého zpoždění. Na modelu Třince stále pracujeme. Rozhovory s pamětníky, kterými pomocí QR kódů doplňujeme samotný model, jsou nahrané a zpracovávají se. Nicméně se dá říci, že se pomalu, ale jistě blížíme k cílové rovině.

Antonín Andres, Tadeáš Suntych,
Jonáš Soukup

Novinářstvo na zkoušku: Těšínsko a Ostravsko očima studentstva

Kdy jste naposledy věnovali pozornost nějakému regionálnímu médiu? Samo si, milé čtenářstvo, odpověz, kdy jste četlo nějaký článek od novinářstva žijícího a působícího v regionu. Nás zajímalo, jaká je taková práce novináře v regionu, a tak jsme se rozhodli to zkusit na Expedici. Naším hlavním cílem bylo si vyzkoušet různé druhy novinářské práce. Zaměřili jsme se hlavně na vedení rozhovorů, jak hloubkových, tak i kvantitativních (krátká anketa s náhodnými lidmi na ulici). Vybrali jsme dvě regionální témata: ostravská kolonie Bedřiška a česko-polské vztahy v Českém Těšíně. U obou témat bylo cílem podívat se na ně z více úhlů pohledu. Informace k tvorbě článků vycházely z hloubkové rešerše zhotovené během přípravného týdne Expedice a také z provedených rozhovorů. Ke každému z témat jsme vytvořili mikrositu.

VÝBĚR TÉMAT

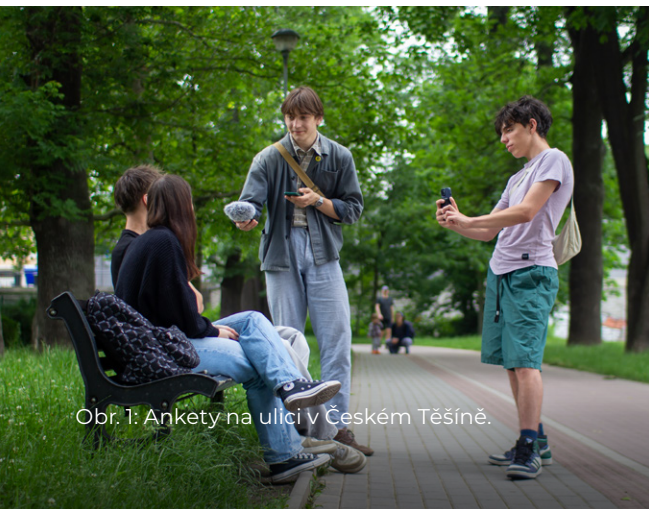
Během přípravného týdne jsme vybrali více témat, kterým bychom se chtěli věnovat, a následně jsme jejich výběr a konkretizaci provedli ve spolupráci s regionálním médiem Okraj.cz. Tato konzultace nám pomohla s tím, abychom si stanovili realistické cíle a vybrali relevantní témata.

ROZDĚLENÍ A PŘECE SPOLU: TĚŠÍN

Jedním naším tématem byl Český Těšín, to je město, které leží na hranici České a Polské republiky. Je tedy rozdělené na dvě poloviny: českou a polskou. Tématem, kterému jsme se v Českém Těšíně věnovali, byly zejména vztahy mezi obyvateli přes hranice, ale také fungování místních organizací, například místního kostela Nejsvětějšího Srdce

Ježíšova nebo divadla s českou i polskou scénou. Také jsme se zaměřili na rozdílnost dvou částí města z hlediska jejich fungování a estetiky.

Naše práce v Těšíně se zaměřovala na fenomén českopolského soužití. Těšín je rozdělen řekou Olzou a zároveň státní hranicí na dvě města: Cieszyn a Český Těšín. Pohnutá historie byla poznamenána dvěma světovými válkami a zároveň

Obr. 1: Ankety na ulici v Českém Těšíně.

Obr. 2: Hloubkový rozhovor s farářem v České Těšíně.

českopolskou válkou o Těšínsko. Při rozhovorech vedených s respondenty v ulicích Těšína jsme se soustředili více na jejich osobní hodnocení života ve městě rozděleném hranicí, na vnímání jejich národní identity nebo i na to, jestli ovládají místní nářečí.

Překvapilo nás, jak moc je v regionu přítomná bilingvnost. Hlavně příslušníci polské menšiny uměli mluvit stejně dobře česky i polsky a doma mluvili v nářečí ponaszymu. Byli jsme svědky velice silného momentu, když ředitel polské školy na české straně plynulou češtinou řekl, že je Polák. Zároveň jsme byli mile překvapeni funkčností přeshraniční spolupráce mezi českou a polskou radnicí. Kulturní akce, např. Svátek tří bratří, které se konají na obou

březích řeky Olzy, jsou příkladem kvalitní spolupráce mezi dvěma městy. Nelze však nevidět problémy obou měst. Česká strana například trpí absencí historického centra, které se celé nachází na polské straně. Zároveň je ale v regionu patrný přínos dvojjazyčného prostředí a vzájemné obohacování dvou kultur, například v rámci souborů lidových tanců. I místní divadlo je příkladem zdravých vztahů. Má českou, polskou i smíšenou loutkovou scénu a na jeho prknech vystupují místní rodáci, ale i lidé z vnitrozemí obou států.

ŽIVOT NA BEDŘIŠCE: HLASY LIDÍ, KTERÉ MĚSTO NECHCE SLYŠET

Když přicházíte k ostravské osadě Bedřiška pěšky poprvé, jako se to stalo nám na Expedici, můžete narazit na problém s tím, jak se tam vlastně dostat. Jelikož do Bedřišky vede jedna silnice, mohlo by se zdát, že to nemůže být moc složité, ale není zde žádný způsob, jak pěšky překonat dvouproutdou silnici rozdělenou tramvajovým kolejištěm. Když se vám ale podaří zlomit nástrahy ostravského dopravního systému, nemáte úplně pocit, že jste kousek od centra Ostravy. Otevře se vám pohled na finské domky v různém stavu a prázdná místa po již

Obr. 3: Hraniční most v Těšíně. Pohled směrem do ČR.

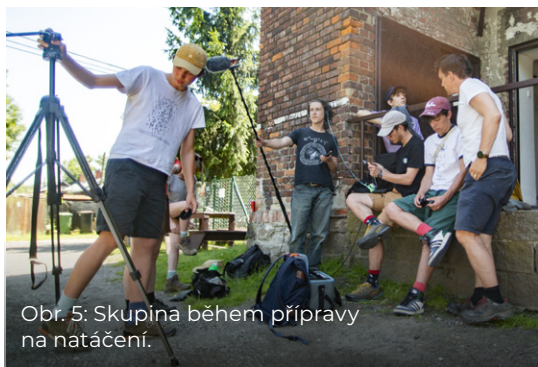

Obr. 4: Jeden z finských domků v ostravské osadě Bedřiška.

zmizelých domcích, které připomínají úbytek obyvatelstva Bedřišky. Nakonec dorazíte ke komunitnímu centru, kde vás čeká příjemné posezení a pohled na zavřené hřiště. Na místě již nejsou patrné stopy minulosti, kdy byla Bedřiška považována za problémovou lokalitu, mimo jiné také kvůli plánu bývalé starostky Liany Janáčkové se stěhovat sem sociálně slabší obyvatle městského obvodu Mariánské hory a Hulváky. Možná jen horší technický stav některých domků může napovídat, že zde není něco, jak má být. Pokud se zvědavý návštěvník začne místních ptát, co je zde v nepořádku, zcela jistě ho lidé odkážou na paní Evu Lehotskou, která vás seznámí s celou historií i současným stavem Bedřišky.

Nachází se prakticky v centru Ostravy, ale o její existenci mnoho lidí z okolí osady vůbec netuší. Radnice městského obvodu Mariánských hor a Hulváky (místa, kde Bedřiška leží) má s osadou a jejími obyvateli jasné záměry a již několik let mezi nimi panuje napjatá atmosféra. Radnice chce obyvatele vystěhovat a v budoucnu na místě postavit bydlení 21. století. Nikde není napsáno, co je pod tímto pojmem skryto a kdy se zde začne něco dít. V poslední době začala radnice s aktivním

vystěhováváním obyvatel Bedřišky, a tak se vztahy ještě více vyostřují. Během Expedice, kdy jsme navštívili ostravskou osadu Bedřiška, jsme popsalí její historii a současný stav. Během pobytu v ní jsme se věnovali rozhovoru jak s paní Lehotskou, která funguje jako neoficiální mluvčí komunity, tak s paní Zuzanou Bajgarovou, která byla investiční náměstkyní bývalého primátora Ostravy pana Macury a vedla projekt pro revitalizaci Bedřišky. Dále jsme se pokoušeli kontaktovat starostu Městského obvodu Mariánské hory a Hulváky, pod který Bedřiška spadá, Patrika Hujduse, ale neúspěšně. V Bedřišce jsme se věnovali anketám mezi jejími obyvateli a také mezi obyvateli okolních čtvrtí.

Obr. 5: Skupina během přípravy na natáčení.

CO ŘÍCI ZÁVĚREM?

Hlavním výstupem naší práce byla microsite – malá samostatná webová stránka zaměřená na konkrétní téma. Rozdělili jsme si ji na dvě části – první část se věnovala ostravské osadě Bedřiška a druhá část Těšínu. Část o Bedřišce jsme pojali jako časovou osu, doplněnou o audiovizuální záznamy, které jsme pořizovali u všech rozhovorů. Na ní jsou zaznamenány různé události ve formě článků. Osa začíná založením

Obr. 6: Skupina během natáčení v Bedřišce.

osady roku 1945, popisuje historii kolonie a pokračuje až do roku 2025, který ukazuje současnou situaci v osadě, která se stále mění. Článek jsme proto aktualizovali např. i přes prázdniny 2025. Druhá část o Těšíně zachycuje různé pohledy lidí na česko-polské vztahy – od náhodných kolemjdoucích na ulici až po ředitele polské základní školy v Českém Těšíně nebo herce z Těšínského divadla – které čerpáme z našich rozhovorů, které jsme zpracovali do formy článků.

Celkem jsme udělali 8 předem domluvených hloubkových rozhovorů s různými respondenty a několik desítek anket s náhodně oslovenými lidmi na ulici v Těšíně. V Bedřišce jsme vedli 6 předem domluvených hloubkových rozhovorů a několik krátkých rozhovorů s obyvateli Bedřišky a jejího okolí. Závěrem naší práce bylo také to, že jsme během celé Expedice získali řadu zkušeností s novinářskou prací – od přípravy otázek a samotného domlouvání rozhovorů, přes vedení rozhovorů a jejich natáčení, až po

následné zpracování textů. Některé rozhovory se nám také nepodařilo domluvit, a to bereme jako součást novinářské práce. Například jsme se nesešli s nikým z radnice městského obvodu Mariánské hory a Hulváky, ať už kvůli tomu, že jsme nenašli společný čas během Expedice 2025, nebo s námi odmítali komunikovat. Díky tomu jsme si vyzkoušeli celý proces tvorby novinářského obsahu se všemi jeho úskalími.

Současně jsme se dotkli i aktuálních problémů, které se k našim tématům vážou. V případě Bedřišky jde o nejistou budoucnost místních obyvatel a jejich boj o zachování komunity, v Těšíně pak o citlivé česko-polské vztahy, které mají hluboké historické kořeny, ale zároveň se stále vyvíjejí. Naše práce tak ukazuje, že témata, která jsme zkoumali, nejsou uzavřená – naopak, dál se mění, mají dopad na současný život lidí a jsou velice aktuální.

František Prokop, Magdalena Prouzová,
Ema Kašparová a Josef Arnot

Impakt průmyslové zóny Nošovice na obyvatele okolních obcí

V posledních dvaceti letech prošla střední Evropa výraznou proměnou krajiny – místo polí a luk zde stále častěji vyrůstají průmyslové zóny. Ty jsou sice často prezentovány jako motor hospodářského rozvoje, zároveň však přinášejí zásadní zásahy do krajinného rázu, ekologických podmínek i života místních komunit.

Jedním z nejvýraznějších příkladů této proměny je industriální zóna v Nošovicích (obec Nošovice viz obrázek 1). Tato obec, vzdálená pouhých 15 kilometrů od Ostravy, byla ještě v polovině 20. století známá především pěstováním zelí. Po výstavbě pivovaru Radegast v 60. letech a následném rozhodnutí vlády o podpoře strukturálně znevýhodněných regionů zde však došlo k zásadnímu obratu.

Díky dostupné infrastruktuře, strategické poloze a vysoké nezaměstnanosti se Nošovice staly ideálním místem pro výstavbu rozsáhlé průmyslové zóny, včetně automobilového závodu Hyundai. Jaké dopady měla tato transformace na krajinu, společnost a životní prostředí regionu? A jaký je dnes obraz obce, která se během dvou dekád proměnila téměř k nepoznání?

KONTEXT A VÝVOJ

Vláda České republiky dne 12. července 2000 přijala „Strategii regionálního rozvoje České republiky“ pod usnesením č. 682 a zároveň schválila typy a vymezení regionů se soustředěnou podporou státu.¹ Nošovice byly vybrány kvůli neexistujícím zvláštním ekologickým opatřením, blízkosti k rychlostní silnici R48 (vedoucí na západ do České republiky) a I/11 (vedoucí do Žiliny) a kvůli jednoduchosti napojení na existující železniční síť.

Zároveň se zde nacházela podstatná část potřebné infrastruktury, která byla vybudována díky předchozímu rozvoji průmyslu (pivovar Radegast). Šlo hlavně o rozvodnu Nošovice (400/110 kV), která je významná nejen v Nošovicích, ale v celém Moravskoslezském kraji.² Dále se v Nošovicích nacházel plynovod, oblastní vodovod a kanalizační sběrač na čišťárnu odpadních vod ve Frýdku-Místku.

Obr. 1: Letecký snímek Nošovic
vč. industriální zóny. Zdroj: mapy.cz

Dalším důležitým důvodem pro výstavbu průmyslové zóny byla nezaměstnanost v okrese Frýdek-Místek. Míra nezaměstnanosti v roce 2005 byla 14,65 %³ (viz obrázek 2). Po vzniku industriální zóny nedošlo pouze ke snížení místní nezaměstnanosti tím, že přímo zde našlo práci značné množství lidí z místa i jeho okolí. Velké snížení nezaměstnanosti nastalo také při zapojení domácích firem do sítě subdodavatelů pro továrnu Hyundai zde vystavěnou.

Obr. 2: Graf nezaměstnanosti okresu Frýdek-Místek. Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2025.

Na základě „Strategie regionálního rozvoje České republiky“ vznikla smlouva mezi zástupci České republiky, Moravskoslezského kraje, agentury CzechInvest a Hyundai Motor Group.⁴ Byla podepsaná 7. července 2006⁴ a byla historicky největší zahraniční investicí v České republice v hodnotě téměř 35 miliard Kč.

Stavba továrny se v té době nesetkala v okolních obcích se zcela pozitivním přijetím. Kvůli průmyslové zóně se muselo vykoupit několik pozemků místních hospodářů a zemědělského družstva. Někteří majitelé pozemků je chtěli prodat, ale mnozí z nich ne. Musíme dodat, že pro obci Nošovice a ostatní obce bylo zemědělství velmi důležité.

Obr. 3: První sériově vyráběné vozidlo sjíždí z linky v závodě Hyundai v Nošovicích. Zdroj: Hyundai Motor Manufacturing Czech s.r.o.⁵

Tato situace v obci zkazila vztahy mezi sousedy, kteří si v některých případech posílali i výhrušné dopisy.

Dne 3. listopadu 2006 podepsaly obce společně s HMMC (Hyundai Motor Manufacturing Company) a Czechinvest tzv. Deklaraci porozumění, ve které se zavázaly k odstranění, zmírňování a kompenzaci případných negativních dopadů závodu automobilky Hyundai a průmyslové zóny Nošovice na straně jedné a k usnadnění projektové přípravy i samotné výstavby průmyslové zóny a závodu společnosti Hyundai na straně druhé.

První kámen byl položen v březnu roku 2007 a po 20 měsících byla stavba dokončena. Dne 3. listopadu 2008 sjelo z linky první sériově vyráběné auto, Bílá Hyundai i30 (viz obrázek 3).

Továrna se v průběhu let rozrůstala. V roce 2011 byl zaveden třísměnný provoz a byla zvětšena hala na výrobu převodových skříní. O rok později se společnost Hyundai začala více snažit o lepší soužití s rezidenty okolních obcí. Spustila grantový projekt Dobrý soused.

Tento projekt podporuje kulturní, sociální a volnočasové aktivity ve 13 obcích v okolí továrny (např. Nošovice, Nižní Lhoty, Dobrá ad.). Každá obec dostane ročně 60.000 Kč⁶ a tyto peníze mohou rozdat místním spolkům či na kulturně-společenské akce. Dalším programem je Dobrý soused Společně. V tomto programu dostanou dvě obce dalších 30.000 Kč na ekologické projekty. V rámci podpory také závod prodává dvěma vesnicím dvě auta za zvýhodněnou cenu.

V průběhu let se továrna více a více modernizovala, zrychlovala se výroba a do produkce se posílaly nové typy automobilů včetně elektromobilů.

METODOLOGIE

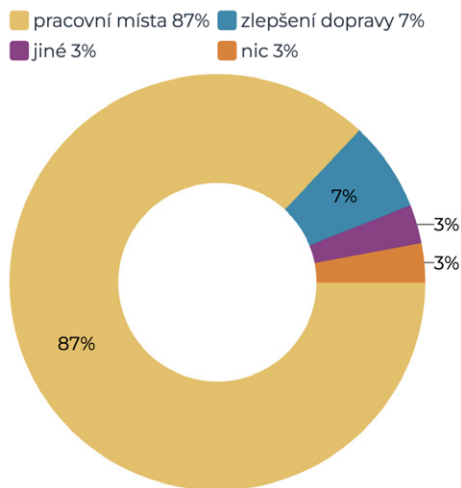
Cílem naší studie bylo zjistit, jak obyvatelé Nošovic a okolních obcí vnímají přítomnost automobilky Hyundai a jaké její dopady na svůj každodenní život vnímají z dlouhodobé perspektivy.

Zároveň nás zajímalo, zda se postoje veřejnosti od roku 2008, kdy závod vznikl, nějak proměnily, a pokud ano, tak jak.

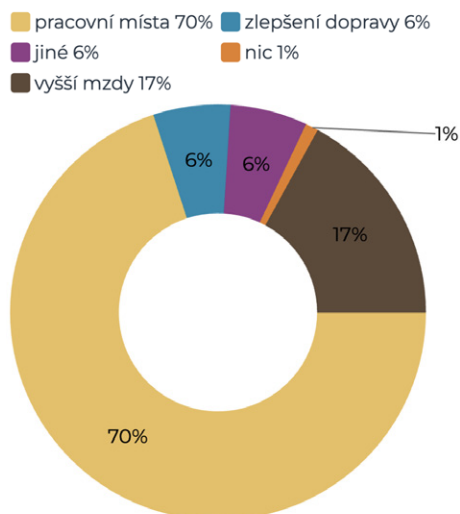
Pro zjištění těchto informací jsme si vybrali dva přístupy a kombinovali jsme je pro získání co nejlepšího a nejobsáhlejšího obrazu celé situace. Prvním byl kvantitativní sběr dotazníků v obcích. Náš druhý přístup představovaly kvalitativní rozhovory se starosty a starostkami obcí, zastupiteli továrny Hyundai a zastupiteli zemědělského družstva v Nošovicích.

DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Dotazník jsme vytvořili na platformě Google Forms. Tuto online platformu jsme si vybrali kvůli praktičnosti sběru dat a větší jednoduchosti přepisování získaných dat do tabulkového editoru. Při výběru dotazníků se nám podařilo vybrat odpovědi od 221 respondentů, kteří bydleli v 7 různých obcích.

Graf 1: Co dobrého stavba automobilky přinesla: 2008.

Graf 2: Co dobrého stavba automobilky přinesla: 2025.

Náš dotazník se skládal ze tří částí – identifikační data, názor na automobilku v minulosti a názor na automobilku v současnosti. V první části jsme zjišťovali, zda je respondent muž či žena a v jaké obci bydlí. V rámci naší studie jsme prošli obce: Nošovice, Dobrá, Nižní Lhoty, Vojkovice a Dobratice. Tyto obce jsme vybrali kvůli jejich lokalitě, nacházely se v bezprostřední blízkosti závodu. Poslední otázkou v první části dotazníku bylo, zda respondenti bydleli v okolí továrny před její výstavbou, či nikoliv.

Ve druhé části dotazníku jsme se věnovali názoru respondentů na výstavbu automobilky v době jejího vzniku. První otázkou bylo, zda lidé na tuto dobu vzpomínají pozitivně, a druhou, jaký byl v té době jejich postoj k výstavbě. Naši škálu jsme nastavili následovně: Rozhodně proti, spíše proti, nevím – bylo mi to jedno, spíše pro, rozhodně pro. Následně jsme se ptali, zda stavba automobilky ovlivnila vztahy sousedů. Poslední dvě otázky se věnovaly tomu, co špatného a naopak dobrého stavba tenkrát přinesla.

V poslední části našeho dotazníku jsme se ptali na podobné otázky týkající se názoru respondentů na automobilku v současnosti. Jedině otázka na sousedské vztahy byla vynechána a nahradil ji dotaz: „Víte něco o deklaraci podepsané zástupci automobilky, obcí, místními spolky a ekologickými organizacemi? A co?“

ROZHOVORY

V rozhovorech se členy místních samospráv a zástupci PR oddělení jsme se ptali na jejich osobní pohledy na rozruch spojený s výstavbou automobilky Hyundai. Zajímala nás také současná spolupráce mezi obcemi a automobilkou. Poskytuje Hyundai nějakou

podporu obcím nebo pomáhá s místním rozvojem?

VÝSLEDKY

Při analýze výsledků jsme porovnávali grafy týkající se přínosu automobilky. Pozitivní přínosem pro občany byla v době jejího vzniku pracovní místa a zlepšení dopravy. Když to srovnáme s tím, co berou jako přínos v současnosti, uváděli respondenti i zvýšení platů.

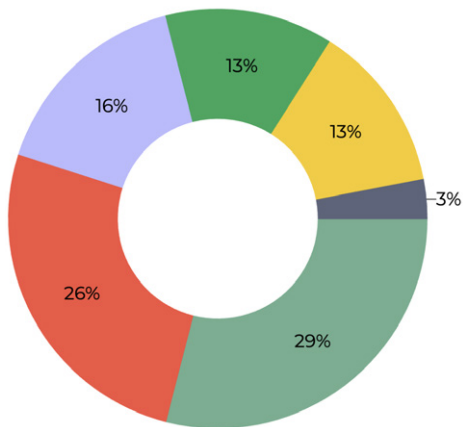
Naopak negativními dopady byla zvýšená silniční doprava, hluk, za který mohla jak zvýšená doprava, tak hluk spojený s výstavbou, dále zhoršení ovzduší a zhoršení vztahů v obcích.

Momentálně už respondenti nevnímají zhoršené vztahy mezi sousedy, které v minulosti zapříčinil spor o prodej pozemků, které stát vykupoval kvůli průmyslové zóně. Zhoršení vztahů se projevovalo jen v některých obcích, převážně v Nošovicích a v Nižních Lhotách, které jsou automobilce nejbližší. Silná silniční doprava se nejvíce projevuje velkým provozem v obcích a na křižovatkách v Dobré, kde jsou časté kolony a nehody.

Na otázku, jestli respondenti vědí něco o deklaraci porozumění, nám většina respondentů řekla, že o ničem takovém neví. Jenom ti z nich, kteří pracují na úřadech obcí, nám byli schopni o deklaraci něco říci.

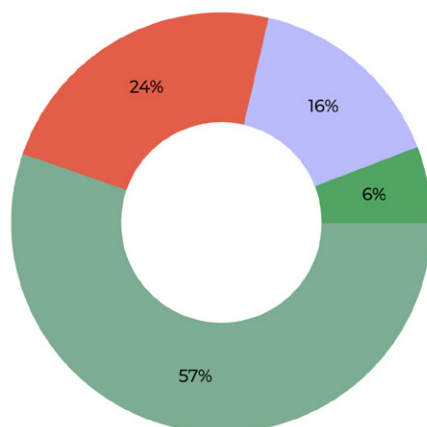
Se samosprávami a PR oddělením jsme formy spolupráce obcí a Hyundai tovaryň podrobně probírali na našich setkáních (viz např. grantový projekt Dobrý soused). Je také zajímavé, jak významným příspěvkem může být daň z nemovitosti pro roční rozpočet obce.

silniční doprava 29% hluk 26%
 zhoršení kvality ovzduší 16% zničení krajiny 13%
 zhoršení vztahů mezi sousedy 13% jiné 3%

Graf 3: Co špatného automobilka přinese?: 2008.

silniční doprava 57% hluk 24% zničení krajiny 16%
 jiné 6%

Graf 4: Co špatného automobilka přinese-la?: 2025.

ZÁVĚR

Během Expedice jsme zvládli splnit všechny cíle, které jsme si vytyčili. Zjistili jsme, jak automobilku vnímají obyvatelé okolních obcí a jak automobilka ovlivňuje její okolí. V obcích v současné době převažuje pozitivní pohled a to hlavně kvůli pracovním místům a kvůli podpoře, kterou automobilka obcím poskytuje. Na druhou stranu došlo ke zničení velké části krajiny a je otázkou, zda by nebylo vhodnější rozvíjet průmyslové zóny v oblastech, kde již průmysl existuje, např. ve velkých průmyslových centrech na Ostravsku. Je však jasné, že výstavba závodu na zelené louce je pro investora levnější a jednodušší než revitalizace starého průmyslového areálu vč. řešení starých ekologických zátěží.

Adam Novik, Barbora Martišková

ZDROJE:

- 1 Ústav územního rozvoje. Průmyslová lokalizace. Brno: Ústav územního rozvoje, [bez data vydání]. (online). Dostupné z: https://www.uur.cz/media/tbco50g/04_prumyslova.pdf [cit. 2025-06-19]
- 2 Šmíd, J. Česká přenosová a distribuční soustava – 2. díl: Rozvodný přenosové soustavy [online]. oEnergetice.cz, 5. 10. 2019. Dostupné z: <https://oenergetice.cz/prenos-elektriny/ceska-prenosova-a-distribucni-soustava-2-dil-rozvodny-prenosove-soustavy> [cit. 2025-06-19]
- 3 Ministerstvo práce a sociálních věcí. Vizualizace – Datové sady: okres Frýdek-Místek [online]. Praha: MPSV, [bez data vydání]. Dostupné z: <https://data.mpsv.cz/web/data/vizualizace3?kraj=CZ080&okres=CZ0802> [cit. 2025-06-19]
- 4 Hyundai Motor Manufacturing Czech s.r.o. Historie závodu [online]. Nošovice: Hyundai Motor Czech, [bez data vydání]. Dostupné z: <https://www.hyundai-motor.cz/o-spolecnosti/historie-zavodu/> [cit. 2025-06-19]
- 5 Hyundai Motor Manufacturing Czech s.r.o. První sériově vyráběné vozidlo sjíždí z linky [online obrázek]. In: Historie závodu [online]. Nošovice: Hyundai Motor Czech, [bez data vydání]. Dostupné z: <https://www.hyundai-motor.cz/o-spolecnosti/historie-zavodu/> [cit. 2025-06-19]
- 6 Hyundai Motor Manufacturing Czech s.r.o. Program Dobrý soused 2024: 840 000 Kč pro okolní obce [online]. Nošovice: Hyundai Motor Czech, 26. 2. 2024. Dostupné z: <https://www.hyundai-motor.cz/program-dobry-soused-2024-840-000-kc-pro-okolni-obce/> [cit. 2025-06-19]

Vlci a lidé - Jak návrat vlka změnil Beskydy?

Už jste někdy četli v novinách titulek typu: „Vlk zaútočil na člověka,“ nebo: „Do Česka se vrací vlk, může zaútočit!“? My ano, a proto jsme se na frýdecko-místecké Expedici rozhodli napříč tamní společností hledat názory a nápady na efektivní řešení témat spojených s návratem vlka do naší krajiny. Také jsme chtěli zjistit, jestli je situace opravdu tak vyhrocená, jak ji prezentují média, jestli jsou vlci opravdu tak nebezpeční, a vytvořit si na situaci vlastní názor. V tomto článku bychom chtěli představit výsledky 15 kvalitativních rozhovorů s odborníky z různých oborů, 270 kvantitativních dotazníků mezi obyvateli Beskyd i okolí a dvoudenního putování po Moravskoslezských Beskydech.

Naší práci jsme se věnovali týden a během něj jsme se pohybovali ve velkých městech, Frýdku-Místku a Jablunkově. Také jsme navštívili menší města a jejich okolí. Konkrétně šlo o Dolní Lomnou, Ostravici, Návsí, Nýdek a Bocanovice.

ROZHOVORY

Velmi důležitou součástí naší práce byly kvalitativní rozhovory s lidmi, které návrat vlků přímo ovlivňuje nebo k němu mají co říct. Celkem jsme mluvili s patnácti lidmi - lesníky, zemědělci, zoology, starosty, ochranáři, chovateli i členy zastupitelstev (viz tabulku 1). Na základě těchto výpovědí jsme se snažili vytvořit si o celé problematice ucelený obrázek složený

z pohledů z mnoha stran. Rozhovory většinou trvaly 45 minut - 2 hodiny. Bylo nás u nich přítomno 5 - 11, někdy jsme vedli dva rozhovory paralelně, a proto jsme se museli rozdělit. Po udělení souhlasu jsme většinu rozhovorů nahráli a natočili. Měli jsme vytyčené okruhy témat, o která jsme se zajímali a na která jsme se vždy ptali.

Během zjišťování informací, vedení rozhovorů i vyplňování dotazníků s respondenty vyvstalo několik témat, která nám přijdou v rámci celé problematiky důležitá. Ze získaných informací o každém z nich jsme napsali krátký text - shrnutí toho, na co jsme přišli. Pokusili jsme se zahrnout veškeré pohledy respondentů, na které jsme během týdne narazili.

Mgr. Aleš Cwik – odb. živ. prostředí Jablunkov
Ing. Jakub Klapsia – odb. živ. prostředí Jablunkov
Ing. Rudolf Franta – místostarosta Staré Hamry
Marian Waszut – starosta Návsi
Ing. Oldřich Gajdušek – lesní správce Jablunkov
Václav Volf Dipl.t. – revírník Rožmítal
Ing. Tomáš Peka – lesní správce Frýdek-Místek
Ing. Michal Milerski, Ph.D. – zemědělec
Bc. Martin Carbol – zemědělec, včelař
Nika Krpešová – zemědělkyně
Ing. Václav Tomášek – zoolog
Ing. Michal Feller – koordinátor Hnutí DUHA Šelmy
Bc. Adam Tichý – absolvent Fakulty les. a dřev. ČZU
RNDr. Pavel Brandl, Ph.D. – kurátor chovu savců
Ing. Šárka Zielínská – majitelka penzionu

Tabulka 1: Naši respondenti

NEBEZPEČNOST

Z webu Šelmy.cz jsme zjistili, že mezi roky 2002-2020 bylo celosvětově zaznamenáno 489 útoků vlka na člověka, z toho 26 útoků skončilo smrtí. Tyto informace Hnutí Duha Šelmy získalo z Norského institutu: Norwegian Institute for Nature Research. Útoky mohou souviset se vzteklinou, ta byla potvrzena u 80% případů (380 útoků, z nichž bylo 14 smrtelných). V celé Evropě a Severní Americe bylo za posledních 18 let zaznamenáno 12 útoků vlků na člověka, v Severní Americe byly dva z nich smrtelné. Je nutné zdůraznit i toto: Mezi lety 2008 a 2018 v ČR způsobily včely smrt 44 lidí. Tento údaj jsme získali ze článku Včely v Evropě, který byl publikován 16. 9. 2020 na stránce Evropa v datech. Z toho nám vyplývá, že průměrně celosvětově zemře násobně víc lidí na bodnutí včely než příčinou útoku vlka.

Ještě nám připadá vhodné zmínit, že vlci byli v době lovců a sběračů kulturně vnímáni velmi pozitivně. Lidé věřili, že je vlci chrání před démony a podobně. Z lovců a sběračů se postupem času stali pastevci a začali chovat ovce a dobytek, které se staly pro vlky nejsnazší kořistí. Pohled na vlky se změnil. Lidé si začali vyprávět příběhy, ve kterých hrají vlci hlavní zápornou roli krvelačného zabijáka, jako příklad slouží Červená karkulka od bratří Grimmů nebo ruský seriál Jen počkej, zajíci či český večerníček Pohádky ovčí babičky.

Vlk je inteligentní zvíře, takticky přemýšlí nad nejjednodušším řešením získání potravy. Časem si vlci našli nejsnazší způsob vyhledávání kořisti, a tím se stala stáda zvířat farmářů za ohradou. Tu jeden z našich

dotazovaných respondentů přirovnal k bufetu. Vlci se učí. Proto dokáží překonat některé ochranné prvky, kterými chovatelé zabezpečují svá stáda. Loví převážně v noci mezi první a čtvrtou hodinou ranní. Jelikož jsou ovce snadný cíl, trénují na nich také svá mláďata.

ZTRÁTA PLACHOSTI

Od různých lidí, kteří vypovídali nezávisle na sobě, jsme se dozvěděli, že si myslí, že vlci ztrácí plachost. Poukazují například na to, že lidé často chodí na úřad s tím, že jim okolo domu prošel vlk. Dalším důvodem je podle nich to, že se vlci nebojí zaútočit na ovce, které jsou chovány v blízkosti lidských obydlí, a nebojí se také pohybovat v blízkosti lidí.

Podle dotazovaných odborníků by ale vlk raději chodil lesem, ale nemůže, protože se přirozené migrační koridory zastavují novými domy či ploty. Navíc jsou to často mladí vlci, kteří jsou pozorováni v blízkosti lidských sídel, a ti nemají zkušenosti, jak může být člověk nebezpečný. Další důvodem je, že vlci mohou být zvědaví, to ale neznamená, že se lidí nebojí. Zoolog Ing. Václav Tomášek nám také pověděl, že vlci mají sice dobrý čich, ale očima člověka nerozpoznají na více než na 30 metrů. Na to však lidé reagují tím, že jim vlk stál 5 metrů od auta a bylo mu to jedno. To má však jednoduché vysvětlení. Vlci si auto, traktory atd. nespojují s lidmi.

Absolvent lesnické a dřevařské fakulty ČZU Bc. Adam Tichý nám řekl, že tzv. migrační koridory pro zvířata, tudíž i pro vlky, jsou lidmi zastavovány. Vlci pak mají problém s pohybem, např. přes čtyřproudovou silnici či vesnici, a setkávají se pak častěji s lidmi.

Dále jsme se setkali s názory, že vlk je tu uměle vysazován z Polska, takže se lidí nebojí (lesní správce Ing. Oldřich Gajdušek, odb. živ. prostředí Jablunkov Ing. Jakub Klapsia, starosta obce Návsi Marian Waszut).

OCHRANA

Vlk eurasijský byl v České republice důsledkem intenzivního lovu na přelomu 19. a 20. století vyhuben. V 90. letech 20. století se do České republiky začal vracet. Dnes je u nás vlk chráněn a jeho zabít se trestá (Zákon č. 449/2001 Sb.). Zemědělci, někteří lesníci i úředníci (Bc. Martin Carbol, Ing. Oldřich Gajdušek, Mgr. Aleš Cwik) si myslí, že

ačkoli je vlk v České republice označen za „kriticky ohroženého“, jeho nynější ochrana je nepřiměřeně velká a střelba by neohrožovala jeho počet.

Další neshody vznikly při otázce, jak to s počty vlků bude do budoucna. Dotažovaní zemědělci (ing. Michal Miler-ski, Ph. D., Bc. Martin Carbol) tvrdili, že vlci mají ovce za „snadnou“ kořist, proto nebudou mít i nadále problém s rozmnožováním. Zkušenost ze světa i od nás však ukazuje, že počty vlka se po nějaké době ustálí. Vlci jsou teritoriální a na jedno území se jich nevejde neomezené množství.

Kromě možnosti přemnožení považuje např. zoolog Ing. Václav Tomášek do budoucna za větší problém křížení vlka se psy. „Tito kříženci by mohli mít nedostatek plachosti a mohli by být nebezpečnější. Mohli by navíc ohrožovat genetickou čistotu vlčí populace. K něčemu takovému došlo před několika lety v Německu, kdy se smečka zkrížila se psem a musela být odstřelena,“ uvedl. Setkali jsme se s názory, že by bylo

řešením zavřít vlky do rezervací, ze kterých by nemohli vycházet, místo toho, aby se „zavírali“ farmáři do ohrad. Takové řešení ale nepočítá s přirozenou povahou vlka a fungováním smeček. Vlci jsou teritoriální zvířata, která potřebují mít svůj prostor o rozloze i několika set kilometrů čtverečních, mnohdy migrují i tisíce kilometrů daleko a takto velké „vlčí ohrady“ není možné vytvořit.

ZABEZPEČENÍ STÁD

„AOPK, Agentura pro ochranu přírody a krajiny vydala standardizovaná doporučení, která by měla ochránit farmáře před vlky. V té stojí, že plot kolem ohrady by měl být elektrifikovaný a vysoký minimálně 120 cm, v oblastech s častými útoky alespoň 140 cm,“ říká Mgr. Aleš Cwik z odboru životního prostředí v Jablunkově. Ideální ochrana by podle AOPK měla zahrnovat pasteveckého psa. Jedná se o velmi účinnou ochranu, která má ale několik háčeků. Často zmiňovaným problémem je fakt, že výcvik pasteveckého psa je časově náročný, může trvat

kolem dvou let. Za tu dobu musí být pes stále přítomen u stáda. Farmáře může od používání pasteveckých psů odrážet i to, že některá plemena mohou být nebezpečná pro turisty, pohybující se kolem ohrady. Pravdou však zůstává, že pastevečtí psi v kombinaci s ostatními ochrannými prvky jsou velmi účinným způsobem zabezpečení stád.

Někteří z respondentů říkají, že ochrana stád před vlkem dle standardů AOPK je nedostatečná. Farmáři i odborníci se shodují na tom, že vlk je velmi chytrý a umí se naučit, jak překonat překážky. Například zemědělec pan Milerski pozoruje, že někteří vlci přišli na to, že když se při skoku přes plot nedotýkají země, nedostanou elektrickou ránu. Nevadí jim tedy, když při přeskakování omylem zavadí částí těla o plot, protože ránu nedostanou.

I přes občasné nedostatky ochranných opatření zjišťujeme, že 90% útoků vlka na ovce probíhá ve špatně zabezpečených chovech, z čehož vyplývá, že ochrana i přes problémy a rizika funguje velmi dobře.

Když se vlkovi podaří dostat do ohrady, napáchá v ní mnoho škod. Co s tím? Pokud si poškozený farmář zažádá, dostane od státu peněžní náhradu, ta se pohybuje mezi 4,5 a 22 tisíci korun za ovci. Výše kompenzací se odvíjí od věku, pohlaví, druhu zvířete, účelu chovu, zvířete apod. Mgr. Aleš Cwik, konstatuje, že kompenzace jsou velmi velkorysé a hrozí jejich zneužití. To proto, že jsou vyšší než ceny za maso na jatkách. Zároveň jsme se ale dozvěděli od zemědělce Bc. Martina Carbola, že psychickou újmu za ztrátu ovce chovatel nikdo nenahradí...

MÉDIA

Během průzkumu jsme zjistili, že v tom, jak veřejnost vnímá návrat vlků do České republiky, hrají velkou roli média. Ta toto téma zpravidla zbytečně zveličují či radikalizují, aby dosáhla senzace. To společně s dezinformacemi, které se často vyskytují na sociálních sítích, dost maří snahu osvěty o zklidnění situace.

Podle zoologa Ing. Václava Tomáška je vlk a další velké šelmy využíván v politice. Politici (starostové) říkají jen to, že je nebezpečný, ale nenavrhují řešení, zároveň nemají dost informací a praxe „Okolo roku 2020, když v okolí Jablunkova začaly větší vlčí útoky na ovce, zde byli vlci velkým tématem, a to i politickým. Teď už však opadl prvotní šok a i díky ostatním okolnostem většina místních řeší více medvědy na Slovensku, než vlky tady“, zmiňuje Mgr. Aleš Cwik.

PŘÍNOS VLKŮ PRO KRAJINU A PŘÍRODU

Vlci mají v ekosystému zásadní roli vrcholového predátora. Od vyhnání vlka máme u nás stále se zhoršující problém s přemnoženou zvěří, zejména s divokými prasaty či jelení a srnčí zvěří, který se nám nedaří efektivně řešit ani lidskou snahou o umělou regulaci odstřelem. Tato přemnožená zvěř pak ožírá vrcholové pupeny stromů, to znamená, že dané stromy nemohou po další rok růst. To mimo jiné způsobuje i sucha, protože zdravé lesy s nižším podrostem lépe zadržují vodu. Přemnožená zvěř dále ničí pole a louky a v některých případech i ohrožuje lidi. Činí také údržbu lesů o dost nákladnější. „S příchodem vlka je zvěř více v pohybu a nestane se tak, že by ožrala všechny stromy v jedné části

lesa," říká lesník a místostarosta obce Staré Hamry Rudolf Franta. Vlci také loví přednostně slabé a nemocné kusy, čímž zabraňují šíření nemoci.

Vlk má tedy v naší přírodě nenahraditelnou roli a při jeho absenci nastává řada problémů, které jsou pro nás nákladné a těžko řešitelné. „Škody, které vlk udělá, jsou rozhodně nesrovnatelné oproti přínosům, které má pro naši krajinu," říká lesní správce Ing. Tomáš Peka. Po návratu vlka do Česka mohl v některých oblastech úplně přestat řešit regulaci býložravců.

ZÁVĚR

Problematika soužití vlků s lidmi je komplikovaná. Co člověk, to názor. Než jsme vyrazili do Beskyd, čekali jsme, že toto téma bude mnohem víc vyhrčené. Po příjezdu na místo jsme ale zjistili, že se celá situace spíše ustálila, lidé si na přítomnost šelem vesměs zvykli, ochranná opatření a kompenzace jdou vstříc poškozeným. Zároveň ale chápeme, že z psychologického hlediska je ztráta ovcí pro jejich chovatele náročná.

Nejtěžší pro nás všechny byla adaptace na danou situaci, to, abychom jí porozuměli a správně ji interpretovali... Odnášíme si novou zkušenost při práci s daty, na kterou jsme nebyli doteď zvyklí, i při spolupráci ve věkově smíšeném týmu.

Doufáme, že informovanost o reálném přínosu vlka v krajině se bude víc a víc šířit mezi lidi, farmáře a obyvatele, kteří se vlků bojí, a snaha o společný dialog bude pokračovat. Doufáme, že lidé budou více projevovat zájem o porozumění prostředí, ve kterém žijí a jehož jsou součástí.

Podrobnou odbornou zprávu najdete na webu školy: archiv.prirodniskola.cz

Johan Březka, Matouš Plecitý

Biologický výzkum divočíí řeky Morávky a okolních ekosystémů

Řeka Morávka pramení v největší chráněné krajinné oblasti České republiky - CHKO Beskydy. Odtud vtéká do podhorské oblasti u Frýdku-Místku, kde se projevuje jedinečná vlastnost této řeky, a to divočení. Právě divočení, tedy proměna koryta řeky, spojená se zaplavláváním jejího okolí, náplavami a šterkovými nánosy, které zároveň vodu čistí, dělá z Morávky jedinečný ekosystém. Ekosystém divočíí řeky je navíc typický pro horské oblasti, jeho výskyt v teplejší oblasti Moravy ho tedy dělá ještě unikátnější. Díky těmto vlastnostem se na toku řeky nachází 4 chráněná území: CHKO Beskydy, NPP Skalská Morávka, PP Niva Morávky, PP Profil Morávky. Cílem naší expediční skupiny bylo zkoumat tento jedinečný ekosystém, zdokumentovat ohrožené a vzácné druhy, ale také invazní a nepůvodní, ohrožující jedinečnost této lokality, a zajímavé nálezy zaznamenat do databází. Zároveň jsme chtěli zjistit, jak je ekosystém ovlivněn zásahy lidí.

TRASA

Řeka Morávka pramení pod Malým Polomem v Moravskoslezských Beskydech a v horní části toku má charakter horského potoka s prudkým spádem, kamenitým dnem a peřejnatými úseky. Tento ráz si udržuje až k vodní nádrži Morávka, vybudované v 60. letech 20. století, která tvoří zásadní antropogenní prvek v říčním systému a slouží především k zásobování pitnou vodou

mapa 1: Celý tok řeky Morávky (zdroj: www.pod.cz/atlas_toku/moravka.html)

a k ochraně před povodněmi. Pod hrází přehrady řeka přechází do podhorského toku se šterkovým řečištěm, kde je typická vysoká dynamika hydromorfologických procesů. V úsecích pod nádrží, zejména v oblasti přírodní rezervace Skalská Morávka, dochází k častým změnám koryta – řeka vytváří nové meandry, opouští stará ramena a zakládá šterkové lavice, což vede ke vzniku slepých ramen a mozaiky stanovišť s vysokou ekologickou hodnotou. Tento přirozený proces laterální

migrace koryta je v českém prostředí ojedinělý, neboť u většiny toků byl potlačen regulacemi. Morávka nakonec směřuje k Frýdku-Místku, kde se stává přítokem Ostravice (mapa 1).

METODIKA

Naše metodika se odvíjela od prostředí, kde jsme se nacházeli, a také od toho, jaké organismy jsme hledali. Při průzkumu rostlin jsme procházeli širší okolí lokality a určovali zajímavé druhy pomocí online určovací aplikace jako iNaturalist a databáze Pladias. Během výzkumu nás především zajímaly vzácné a ohrožené, či naopak invazní druhy rostlin.

V rámci hydrobiologické skupiny jsme nacházeli organismy v proudu či ve slepých ramenech a v tůňkách pomocí sítka, ve kterém zůstaly po prosetí substrátu vodní organismy, převážně bentos. Ty jsme pak určovali pomocí určovacích klíčů či pomocí atlasu vodních organismů¹.

Obratlovce jsme hledali podobně jako ostatní organismy. Většinou jsme si místa výskytu vytipovali, některá místa nám pak doporučil místní myslivec pan Vašínský. Následně jsme museli hledat živočichy v jejich aktivní části dne, a to někdy znamenalo i noční pozorování za pomoci termu a noktovizoru. K pozorování ptáků jsme používali dalekohled a zaznamenávali jejich výskyt do tabulky a databáze eBird.

Bezobratlé živočichy žijící v okolí řeky jsme odchytávali několika způsoby. Hledali jsme je na povrchu, případně pod různými materiály, pod kameny či spadanými větvemi. Dalším způsobem

bylo lovení pomocí smýkačky, která sbírá živočichy žijící na vegetaci. Poté jsme většinu organismů určili pomocí atlasu české fauny² a v případě pavouků pomocí atlasu pavouků České republiky³.

ASPEKTY EKOSYSTÉMU

BOTANIKA

Divočien Morávky umožňuje vznik šterkových lavic okolo toku. Ty jsou mimo jiné habitatem pro kriticky ohrožený židoviník německý, který se v ČR přirozeně vyskytuje jen na dvou posledních lokalitách. Židoviník se nám, i přes snahu, nepovedlo nalézt, nejspíše i proto, že poslední dobou na lokalitě přežívají pouze starší jedinci.⁴

Podařilo se nám však nalézt dva padlé jedince kriticky ohroženého topolu černého (obr. 1), který je vázán na lužní lesy v okolí řeky. Z dalších zajímavých druhů jsme v lužním lese objevili orlíček obecný a hojná zde byla i ohrožená kyčelnice žláznatá. Na stepi nad řekou jsme zase našli prýsac tuhý.

obr. 1: Topol černý padlý přes řeku

obr. 2: Invazní křídlatka japonská na břehu Morávky

Na šterkových lavicích byly hojné porosty devětsilu lékařského a mnoho vrbovitéch. Mimo to se zde však vyskytovaly invazní křídlatky japonské a netýkavky žláznaté, kterých zde však bylo překvapivě málo.

V lužním lese jsme pak z invazních rostlin našli, kromě křídlatky japonské (obr. 2), i křídlatku sachalinskou a českou, která vznikla zkřížením předchozích dvou druhů a je ještě více invazní.

Blíže k prameni, v CHKO Beskydy, jsme pak na více místech našli hořec tolitovitý a prstnatec Fuchsův.

MIKROHYDROBIOLOGIE

Díky vysoké čistotě vody je Morávka ideálním prostředím pro život mnoha vodních bezobratlých vázaných na čistou vodu. Na lokalitě jsme našli například larvy pošvatek (obr. 4) nebo velké množství chrostíků jak se schránkami, tak

i zástupce bez schránek (rod *Hydropsyche*) (obr. 3), kteří chytají potravu do sítěk utkaných na povrchu dna. Jak pošvatky, tak chrostíky jsme navíc našli ve velkém množství, což poukazuje na čistotu prostředí. Mezi další nalezené druhy vodních bezobratlých patří, například blešivci, potápníci, larvy vážek, jepic a mnoha dvoukřídlých např. pakomárů. Ty žijí v bahenních nánosech slepých ramen, vytvořených divočením řeky.

obr. 3: Bezschránkatí chrostíci rodu *Hydropsyche*

obr. 4: Larva pošvatky

SUCHOZEMŠTÍ BEZOBRATLÍ

Během Expedice se nám podařilo nalézt desítky druhů bezobratlých (viz tabulku druhů). Mezi naše největší úspěchy patří nalezení silně ohroženého⁵ slídačka skvrnitého (*Arctosa maculata*) (obr. 5), a to dokonce na 3 lokalitách, z toho na dvou nových, na kterých zatím nebyl zaznamenán. Tyto nálezy byly vloženy do databáze České arachnologické společnosti (<https://tinyurl.com/vck3hvah>).

obr. 5: Slíďák skvrnitý s kokonem

obr. 6: Dospělec pošvatky

Mezi naše další významné objevy patřilo nalezení dospělců pošvatek (obr. 6), a to v řádu stovek podél celého toku řeky Morávky, dokazující velmi silnou a stabilní populaci toho ohroženého hmyzu.

Z druhů vážek jsme našli například šidélko ruměnné a klínatku obecnou, druh zranitelný kvůli narovnávání a zpevňování toků.⁶

Na porostech devětsilů na štěrkových lavicích jsme našli klikorohy děvčislůvové, specialisty vázané právě na tuto rostlinu. Na rákosu u slepého ramene jsme pak narazili na vodního plže jantarku obecnou s motolicí podivnou (*Leucochloridium paradoxum*) (obr. 7) pulzující v jednom z jejích tykadel.

Tento parazit nutí své mezipřijímatelce vylézt z vody na viditelné místo a svým výrazným zbarvením a pohybem na něj upozorňují a mimikují housenky, které jsou ptáčím potravou. Pták mžže uloví, čímž se motolice dostane do svého definitivního hostitele.

obr. 7: Jantarka obecná s motolicí podivnou v pravém tykadle

ORNITOLOGIE

Celkem jsme pozorovali 48 druhů ptáků na dvanácti lokalitách. Nejvíce druhů jsme pozorovali na lokalitě PP Niva Morávky. Vyhodnotili jsme, že z pozorovaných druhů jsou na jedinečný ekosystém Morávky primárně navázány tři druhy ptáků - konipas horský (*Motacilla cinerea*) (obr. 10), kterému vyhovují rychle tekoucí potoky a řeky s čistou vodou, skorec vodní (*Cinclus cinclus*), který vyžaduje podobné podmínky jako konipas horský s dostatkem potravy (třeba pošvatek). V neposlední řadě ledňáček říční (*Alcedo atthis*), který vyžaduje čistá stanoviště s dostatkem potravy. Morčák velký (*Mergus merganser*) (obr. 9) a lejsek bělokrký (*Ficedula albicollis*) (obr. 8) potřebují zase spíš pomalu tekoucí, ale

čistou vodu a okolní lužní stanoviště. Právě například již zmiňovaného lejska bělokrkého jsme pozorovali v lužním lese okolo Morávky na lokalitě PP Niva Morávky.

Pěnici černohlavou (*Sylvia atricapilla*) a budníčka menšího (*Phylloscopus collybita*) jsme pozorovali na nejvíce lokalitách, v obou případech na jedenácti. Nejpočetnějším pozorovaným druhem se stala pěnkava obecná (*Fringilla coelebs*) v počtu 49 jedinců. V nivě řeky u Frýdku-Místku dominovaly spíše druhy vázané na nížinné ekosystémy s dostatkem lužních lesů, polí, hnízdních ploch či pomalu tekoucí vody. Lokality na horním toku Morávky byly oproti tomu typické pro ptáky běžnější ve vyšších polohách a na horských stanovištích. Mezi ně patří například králíček obecný a ohnivý (*Regulus regulus*, *Regulus ignicapilla*) či mnoho sýkor parukářek (*Lophophanes cristatus*). Pozorováním jsme strávili celkem dvanáct a půl hodiny s celkovou nachozenou vzdáleností přes patnáct kilometrů.

DALŠÍ OBRATLOVCI

Jedním z nejvýznamnějších nálezů byl dospělec (obr. 11) a stovky pulců kuňky žlutobřiché, které jsme našli v malé tůňce na kraji koryta. Kuňka je kriticky ohrožená kvůli ubývání jejího habitatu - malých mělkých tůňek. Ty zde vznikly zaslepením ramene při divočení Morávky.⁷ Vedle této tůňky jsme také zaznamenali výskyt užovky obojkové. V řece se vyskytuje velké množství ryb, od desítek až stovek jedinců ohrožené střevle potoční, mřenky pruhované až po několik kaprovitých ryb a pstruhy duhové. Výskyt pstruhů značí čistotu vody, ale zároveň jsou nepůvodním druhem a ohrožují ekosystém.

obr. 8: Leisak bělokrký

obr. 9: Mládta morčáka velkého

obr. 10: Konipas horský

obr. 11: Výstražně zbarvená přišní strana kuňky žlutobřiché

Většina ryb je zde však nejspíše uměle vysazována rybáři. Na přítomnost ryb je navázán výskyt vydry říční, kterou se nám podařilo pozorovat noční vizí s pomocí místního myslivce, pana Vašíčky. Ta je vrcholovým predátorem a podle slov místních řece spíše škodí, protože je schopna za krátký čas kompletně vylovit všechny ryby.

VÝSLEDEK

Kombinace ekosystému divočí řeky, teplejšího podnebí a ochrany vodního toku tvoří z Morávky opravdu jedinečný ekosystém, což se potvrdilo nálezem velkého množství bioindikátorů čistoty prostředí a druhů vázaných na ohrožená stanoviště (lužní lesy, šterkové lavice a tůňky). Jak jsme se dozvěděli v rozhovoru se starostkou Nižních Lhot, koryto řeky nebylo nikdy narovnané. Ve 20. století byly jako ochrana budovány kamenné výhony, avšak od výstavby nádrže, která zaručuje dostatečnou ochranu, již tok nebyl nijak omezován. Ekosystém je však ohrožen invazními druhy a přehrazením horního toku vodní nádrží Morávka. Ta zabráňuje přirozenému přísunu šterku z hor a zastavuje menší povodně, které jsou navíc omezené i změnou klimatu – oba tyto procesy jsou nutné k zachování přirozeného procesu divočení a udržení šterkových lavic a lužních lesů v okolí řeky. Tyto procesy se částečně snaží nahrazovat Agentura ochrany přírody a krajiny ČR navážením šterku do míst ohrožených zahlubováním. Ochránáři také likvidují porosty na zarůstajících šterkových lavicích a ničí populace nepůvodních a invazních druhů rostlin a zabráňují vysazování nepůvodních druhů ryb.⁸

ZÁVĚR

Za Expedici jsme prošli celý divočí úsek řeky Morávky, došli jsme od soutoku skoro až k prameni v CHKO Beskydy. Významné nalezené druhy jsme zaznamenali do databází BioLib, eBird, případně iNaturalist. Výzkum a setkání s místními lidmi nám pomohlo lépe pochopit celý ekosystém: co ho dělá výjimečným a co ho naopak ohrožuje. Čas, který jsem strávili přímo v terénu, nás jen utvrdil v tom, že je třeba dále se starat o tuto jedinečnou lokalitu a chránit ji.

Matilda Vyhnálková, Šimon Petrov,
Jaromír Zídek, Jakub Kučera

ZDROJE:

- 1 SLÁDEČEK, Vladimír; SLÁDEČKOVÁ, Alena a ČESKÁ VĚDECKO-TECHNICKÁ VODOHOSPODÁŘSKÁ SPOLEČNOST. Atlas vodních organismů se zřetelem na vodárenství, povrchové vody a čistírny odpadních vod: Konzumanti. 2. díl. 1997. ISBN 80-02-01101-5.
- 2 KOLIBAČ, Jiří; HUDEC, Karel; LAŠTŮVKA, Zdeněk a PEŇÁZ, Milan. Příroda České republiky: průvodce faunou. 2019. ISBN 978-80-200-2993-5.
- 3 HŮRKA, Petr a kol. Atlas Pavouci České republiky. Praha: Academia, 2020. ISBN 978-80-200-3197-5.
- 4 Acta Carpathica Occidentalis. Tom. 5. Vsetín: Muzeum regionu Valašsko, 2014. ISBN 978-80-87614-30-3.
- 5 Česká arachnologická společnost. *Arctosa maculata* (Hahn, 1822) [slidák skvrnitý] [online]. Dostupné z: <https://www.arachnology.cz/druh/arctosa-maculata-80.html> [cit. 2025-09-19].
- 6 ČESKÝ SVAZ OCHRÁNCŮ PŘÍRODY VLAŠIM. Klínatka obecná (*Gomphus vulgatissimus*). Online. Vážky. 2021. Dostupné z: <https://www.vazky.net/2021/03/17/gomphus-vulgatissimus/> [cit. 2025-09-19].
- 7 ISOP Portál – Kuňka žlutobřichá (*Bombina variegata*). Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky [online]. Praha: AOPK ČR, Dostupné z: <https://portal.nature.cz/w/druh-3#/> [cit. 2025-09-12].
- 8 AOPK ČR. 3375, Plán péče o národní přírodní památku Skalická Morávka na období 2019–2029. Moravskoslezský okres: Frýdek-Místek: Ministerstvo životního prostředí, 2018. Dostupné z: https://drusop.aopk.gov.cz/ost/archiv/plany_pece/index.php?frame&ID=28025 [cit. 2025-09-12]

Zašlá tvář Frýdecko-MístECKa

Náš expediční projekt vycházel z terénního průzkumu opuštěných budov v oblasti Frýdecko-MístECKa. Měli jsme za cíl nejen zkoumat proměnlivou tvář industriální a kulturní krajiny regionu, ale především otevřít diskuzi o samotné hodnotě těchto míst - jejich minulosti, přítomnosti a o způsobech, jak s jednotlivými budovami a předměty, které v lokalitách najdeme, zacházet prostřednictvím umění.

CO JE URBEX?

Vycházeli jsme z fenoménu urbex, tedy urban exploration. Jedná se o vstupování do chátrajících, nepoužívaných a často zdánlivě nepřístupných objektů nebo urbanistických struktur (například opuštěných domů, bytovek, průmyslových objektů nebo třeba i starých mostů a dopravních prostředků). Urbex je často spojovaný s adrenalinem, dokumentací a hledáním estetiky rozpadu. Zároveň má relativně uzavřenou komunitu a různá napříč komunitou uznávaná pravidla a zásady. K tomu, abychom získali o něco lepší vhled do tohoto fenoménu, jsme si vyslechli přednášku Richarda Šmída, aktivního urbexera, který se však od členů komunity liší tím, že zkoumá primárně historický či architektonický kontext a méně cílí na adrenalin.

METODIKA

Právě jeho způsobu práce jsme se chtěli přiblížit nejvíce - zaměřili jsme se především na proměnu způsobu, jak lidé tato místa vnímají. Z původně

obr. 1: Dětská psychiatrická léčebna, Ostravice

funkčních a užitečných prostor se totiž stávají místa ticha, chátrání a často i strachu. Urbex jsme zkoumali jako kulturní jev, který odhaluje limity urbanizace i pomíjivost lidské činnosti. Věnovali jsme se pěti, resp. šesti, různorodým lokalitám a každou z nich jsme se snažili dokumentovat fotograficky, ale také ji využít jako inspiraci pro naši tvorbu. Během práce jsme si také zapisovali dojmy a pocity, které v nás jednotlivá místa vyvolávala, abychom mohli lépe zachytit atmosféru prostoru.

DOMEK U ŽELEZNICE

První z nich - domek u železnice - zřejmě bývalá vchetrovna, stojí v lese těsně vedle tratě. V jeho interiéru jsme objevili pozůstatky starého nábytku, osobní předměty i kalendáře a časopisy. Dům působí jako kapsle času, která zůstala zachovalá, i když se všechno kolem ní vyvíjelo dál. Zajímavé také bylo, že nejspíš každý, kdo do opuštěného domu přišel, v něm něco zanechal. Byly tak k vidění nejen odpadky v podobě prázdných plechovek, ale i knihy, čajník nebo zubní pasta. Při

pozorování interiéru jsme si všimli, že i ty nejmenší detaily, jako třeba útržky papírů, dokáží vyprávět příběh minulých obyvatel.

BESKYDSKÉ UFO

Druhá lokalita byla chata Lva Nikla, což je unikátní stavba ve tvaru talíře, přezdívaná Beskydské UFO. Je to příklad rekreační architektury z počátku 70. let 20. století, u které se autor inspiroval tzv. bruselským stylem. UFO dodnes chátrá, k tomu navíc přispěly povodně z roku 2024. Zároveň ale vzbuzuje snahu některých jednotlivců o jeho záchranu. V okolí jsme také objevili prázdný domek, který se stejně jako UFO svou architektonickou vizáží výrazně lišil od okolních chatek, třeba okny připomínajícími ponorku. Futuristická architektura vytvářela zvláštní kontrast s okolní přírodou.

obr. 2: Konstrukce chaty Lva Nikla

BYTOVKA ČERNOBYL

Třetím prostorem byla bytovka Černobyl v sousedství zámku Paskov. Čtyřpodlažní objekt kdysi sloužil jako ubytovna zdravotnického personálu pracujícího v onkologickém centru, které je v dnešní době taktéž nefunkční. Později byla opuštěna a dnes je vybydlená. Nyní probíhá pokus o její rekonstrukci.

PSYCHIATRICKÁ LÉČEBNA

Jedním z nejsilnějších míst byla bývalá dětská psychiatrická léčebna u Ostravice. Nachází se na odlehlém místě u lesa. V budovách zůstaly zbytky nábytku, malby na stěnách, rozbitá okna se závěsy, ale i zvláštní napětí. Dětská léčebna byla uzavřena na konci 90. let 20. století kvůli nevyhovujícím technickým podmínkám a zastaralosti celého areálu, který už nesplňoval hygienické a provozní normy, a také kvůli hrozícímu sesuvu terénu z nedalekého svahu. Na toto místo jsme se vydali podél dnes již zaniklé železniční trati vedoucí opodál.

PROTIRAKETOVÁ ZÁKLADNA

Další lokalitou byla bývalá protiraketová základna u Dobré. Dnes ji využívají hráči airsoftu - prostor dříve určený pro obranu státu v době studené války teď slouží ke hře. I to je příklad toho, jak se význam míst může postupem času měnit. Areál se skládá z několika zaniklých budov a rozsáhlého podzemního bunkru s rozmístěnými vstupy všude po areálu. Ke vstupům většinou vedou i příjezdové cesty.

VRAKOVIŠTĚ

Posledním místem bylo vrakoviště aut v obci Dobrá. Nejedná se o klasický opuštěný objekt, ale o soukromý pozemek s množstvím rezavých vraků aut a přívěsů a s hromadami kovového odpadu, který připomíná sběrné místo i muzeum zároveň. Mimo jiné nás tento prostor kvůli nepřátelským reakcím sousedů inspiroval k tvorbě našeho společného projektu.

obr. 3: Stará auta na vrakovišti

VÝSTUPY A TVORBA

Společným a hlavním výstupem naší práce je socha robota, vytvořená ze starých nalezených materiálů z navštívených lokalit. Sestavili jsme ji technikou drátkování. Robot má být připomínkou toho, co jsme jako lidé vytvořili a co po nás zůstává. V jedné ruce drží zrcadlo, kterým se obrací na diváka, což bude s největší pravděpodobností kolemjedoucí řidič, a nepřímou ptá: Co zanecháváš ty? Měli jsme tím potřebu říct, že výše popsané budovy nejsou jen ruiny. Jsou tím, co opouštíme, co zanedbáváme a co vytěsňujeme.

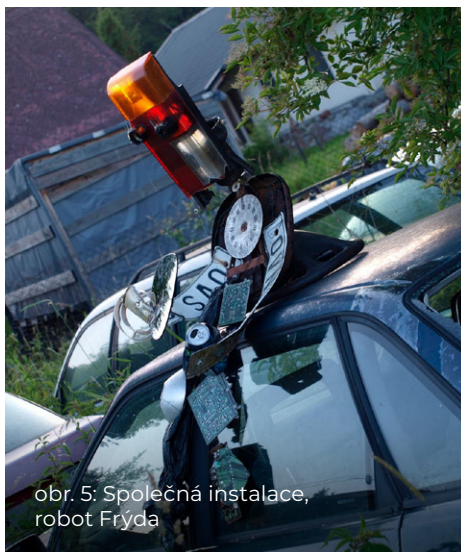
obr. 4: Vernisáž výstavy

ZÁVĚR

Každý z nás vytvořil také několik vlastních uměleckých děl. Jsou inspirované konkrétním místem, pocitem nebo myšlenkou, které v nás prohlídka místa vyvolala. Používali jsme různé formy vyjádření: psaní, malování, linoryt nebo uměleckou fotografii. Výsledky naší tvorby jsme představili veřejnosti na vernisáži výstavy.

Až příště půjdete kolem opuštěné budovy, možná si vzpomenete, že i ticho má svůj příběh.

Tomáš Brdička, Anna Prouzová
Autorem fotografií je Adam Kubec

obr. 5: Společná instalace, robot Frýda

Okresní fotbal na Frýdecko-Místecku

Okresní fotbal ve Frýdecku-Místecku
Naše expediční práce se věnovala menším fotbalovým klubům v oblasti Frýdecko-Místeka, se kterými jsme hovořili o podmínkách fungování klubu. Toto téma jsme si vybrali z důvodu naší společné velké lásky k fotbalu a všemu, co s ním souvisí.

CÍLE

Stanovili jsme si několik cílů, které by se daly shrnout do jednoho – blíže se podívat na okresní fotbal na Frýdecku-Místecku. Protože se jedná o poměrně široké téma, určili jsme si konkrétnější dílčí cíle. Prvním z nich bylo uskutečnit kvalitativní rozhovory s představiteli osmi vybraných klubů: TJ Tošanovice, SK Nošovice Lhoty, SK Brušperk, FK Chlebovice, FK Frýdek-Místek, FK Sedliště, TJ Sokol Palkovice a FK Hruštův. Pro tyto rozhovory jsme vytvořili dotazník, který obsahoval šest tematických okruhů týkajících se fungování fotbalového klubu.

Náš dotazník obsahoval otázky zaměřené na:

- tréninky,
- fanoušky,
- finance,
- složení týmu,
- vybavení,
- úspěchy klubu.

Dalším cílem bylo vytvořit článek o místních klubech a nabídnout ho fotbalovému magazínu Fotbal u nás. Rovněž jsme chtěli natočit a sestříhat krátký dokumentární film, který by veřejnosti představil naši aktivitu. Posledním cílem bylo srovnání námi zkoumaných okresních klubů s profesionálním klubem AC Sparta Praha.

POSTUP PRÁCE

Prvním krokem bylo vytvoření podrobného plánu práce, který jsme si připravovali na webové platformě OrpPad. Plán nám pomohl lépe rozdělit úkoly a sledovat postup. Poté jsme začali navazovat kontakt s fotbalovými kluby. Komunikace probíhala buď telefonicky (pomocí čísel uvedených na klubových stránkách), nebo e-mailem, pokud telefon nebyl k dispozici. Některé kluby reagovaly rychle, jiné potřebovaly na domluvu více času. Dále jsme sestavili dotazníky v online prostředí Google Forms a také v papírové verzi. Elektronickou formu jsme rozeslali fotbalovým klubům ve Frýdecku-Místecku i některým mimo náš výběr, zatímco s papírovou verzí jsme osobně navštěvovali vybrané kluby.

Následoval samotný výjezd do oblasti. Na místě jsme vedli rozhovory se zástupci jednotlivých klubů, které jsme po jejich souhlasu nahrávali. Současně jsme fotili a natáčeli hřiště (kamerou i dronem) pro účely našeho minidokumentu.

Po návratu jsme začali zpracovávat vyplněné dotazníky i nahrané rozhovory. Přepisy rozhovorů jsme vytvořili s pomocí nástroje Český.AI. Dále jsme napsali článek shrnující naši práci a zaslali ho redakci magazínu Fotbal u nás. Část týmu se zároveň věnovala střihu a úpravě natočeného materiálu pro výsledný minidokument, který bude k vidění na youtube kanále pod názvem Do ŽIVOTA. Na závěr jsme vytvořili prezentaci z našich poznatků pro obhajobu expediční práce a úspěšně ji prezentovali.

VÝSTUPY

Zjistili jsme, že malé kluby nejčastěji řeší problém s odchodem talentovaných hráčů do větších klubů nebo do zahraničí, kde mají lepší finanční podmínky a šance na profesionální kariéru. To vede k tomu, že okresní týmy jsou často složeny převážně z mladších hráčů či juniorských týmů, které jsou pro kluby klíčové.

Velký důraz proto kluby kladou na práci s mládeží. Juniorská družstva jsou pro ně životně důležitá, protože bez nich by kluby neměly zajištěnou budoucnost. Mládežnické týmy zároveň přinášejí do klubů nový život a udržují zájem o fotbal v místních komunitách. Finanční situace klubů je většinou složitá. Jejich rozpočty závisí na podpoře obcí, a hlavně místních sponzorů. Pokud

mají sponzoři zájem a finanční možnosti, kluby jsou lépe vybaveny a mohou zlepšovat své zázemí. Naopak kluby bez sponzorských darů mají často problémy s opravami a základním vybavením.

SROVNÁNÍ SE SPARTOU PRAHA

Když porovnáme okresní kluby s profesionálním AC Sparta Praha, rozdíl je obrovský. Sparta má profesionální trenéry, obrovský stadion a vysoké rozpočty z velkých sponzorských kontraktů. Hráči jsou placení a trénují každý den v nejmodernějším prostředí.

Okresní kluby fungují převážně na dobrovolné bázi. Tréninky mají jen jednou, maximálně třikrát týdně. Hřiště většinou pojmu jen několik desítek až stovek diváků. Finance dostávají kluby hlavně od místních firem. Hráči hrají z lásky ke sportu, ne pro peníze.

ZÁVĚR

Z rozhovorů a zkušeností vyplývá, že v okresním fotbale na Frýdecku-Místecku jde hlavně o zapálení místních lidí. Každý klub má své problémy s financemi a odchody hráčů, ale všichni se snaží udržet fotbal v obci živý. Mládež a juniorská družstva jsou jednou z nejdůležitějších částí klubové struktury. Bez nich by mnohé kluby už zanedlouho přestaly existovat.

Okresní fotbal tak není jen sport, ale i důležitá součást komunitního života, která přináší radost, pomáhá budovat přátelství a učí děti nejen sportovním dovednostem, ale i hodnotám, jako je týmová práce nebo fair play.

Matyáš Růžicka

Mapování nálad a zkušeností s dopady války na Ukrajině na Frýdecko-Místecku

Válka na Ukrajině je téma, které už dlouho rezonuje českou společností. Jako skupinka jsme se shodli, že každý z nás vnímá její dopady - jak na okolí, tak na sobě samém. Na Expedici jsme se chtěli zaměřit na to, jak lidé válku na Ukrajině vnímají, jak ovlivnila mezilidské vztahy a ochotu pomoci.

Téma války na Ukrajině část společnosti dost polarizuje. Motivací pro náš výzkum byl předpoklad, že podle výzkumů veřejného mínění (CVVM, podzim 2024) zájem o válku na Ukrajině klesá, stejně jako klesá shoda společnosti na potřebě pomoci lidem zasaženým válkou a ochotě podporovat Ukrajinu. Hledali jsme způsob, jak téma vnést do veřejné diskuze, a zároveň jsme se chtěli vyhnout bezvýchodným politickým debatám a zaměřit se spíše na to, co by mohlo lidi spojit. Naším hlavním cílem bylo vytvořit dokumentární film zachycující osobní zkušenosti lidí, kteří byli ochotni je s námi sdílet. Jedna z našich hlavních hypotéz předpokládala, že přes všechno tragické, co válka přinesla, mohla být i příležitost změnit něco k lepšímu.

POSTUP PRÁCE

Rešerše výzkumů veřejného mínění nám potvrdila, že nechceme primárně zkoumat politické názory nebo postoje k začleňování ukrajinských uprchlíků,

ani osobní příběhy lidí z Ukrajiny. Zajímaly nás zkušenosti českých občanů a to, jaké dopady měla válka na jejich život. Zvolili jsme kombinovaný přístup - kvantitativně zaměřený dotazník pro lidi na ulici a hloubkové rozhovory pro lidi, jejichž příběh byl něčím výjimečný. Zajímalo nás, jak lidé reagovali na vpád Ruska na Ukrajinu v únoru 2022, co cítili, jestli se rozhodli nějak pomoci lidem zasaženým válkou a případně proč, nebo jestli válka nějak ovlivnila život jejich rodiny. Aby nám respondenti mohli vyprávět o svých zkušenostech a zážitcích, zvolili jsme převážně otevřené otázky, které jsme následně pro účely kvantifikace kódovali a kategorizovali.

obr. 1: Dotazování ve Frydlantu nad Ostravíci

Při rešerši různých přístupů k dokumentárnímu filmu jsme si uvědomili, že nemůžeme dopředu vymýšlet jeho konkrétní strukturu a scénář, protože nevíme, jaké respondenty v terénu potkáme a co nám řeknou. Zvolili jsme si tedy participativní přístup, jehož hlavním rysem je, že režie je součástí dokumentu a představuje pro něj osobní vklad.

První rozhovor jsme vedli již v přípravném týdnu s Terezou Povolnou, novinářkou v Seznam Zprávách a jednou ze tří protagonistů dokumentu Linie, který přináší přímé svědectví z válečných oblastí na Ukrajině. Od ní jsme také dostali pár tipů na vedení rozhovorů s lidmi a tvorbu dokumentu.

Ve výzkumné oblasti jsme si vybrali dvě lokace: Frýdlant nad Ostravicí a Vyšní Lhoty. Vyšní Lhoty pro nás byly zajímavé místním zařízením pro zajištění cizinců, jehož přítomnost zde by podle nás mohla ovlivnit odpovědi respondentů. Poblíž Frýdlantu nad Ostravicí zase bylo konferenční centrum Malenovice, ve kterém bylo v roce 2022

zřízené krizové centrum pro uprchlíky. Při našem dotazníkovém průzkumu jsme se rozdělili do dvojic a respondenty jsme náhodně oslovovali na ulicích a po jejich svolení jsme s nimi vedli rozhovor o délce kolem 5-10 minut. Díky tomu jsme získávali data o zdejších zkušenostech vázících se k ruské invazi na Ukrajině. To nám pomohlo zformovat hlavní myšlenku dokumentu. Při dotazníkovém šetření jsme se totiž často setkávali s viditelným nezájmem o celou problematiku. Přišlo nám to hodně frustrující, a tak jsme se rozhodli, že hlavní myšlenkou dokumentu bude předložit důvody, proč bychom se naopak měli o ruskou invazi na Ukrajině zajímat. Dokument jsme proto pojmenovali „Co je mi do toho?!“.

Většinu obsahu dokumentu tvoří výpovědi lidí, kteří se rozhodli na válku reagovat pomocí druhým. Hloubkové rozhovory s nimi vedli naši moderátoři, kteří si něco takového vyzkoušeli poprvé v životě. První část otázek byla stejná jako v kvantitativních rozhovorech na ulici, ve druhé části jsme využili dodatečné otázky, které se odvíjely od profese respondentů - učitele jsme se ptali na něco jiného než psychoterapeutky nebo humanitárního dobrovolníka. Rozhovory jsme natáčeli dvěma kamerami, aby byly naše sestříhané záběry bohatší a zajímavější.

Při tvorbě scénáře jsme se řídili strukturou pěti dějství, která nám pomáhala určit, jak chceme, aby dokument gradoval. Do struktury jsme si následně vpisovali jednotlivé části rozhovorů a skládali je do sebe.

VÝSLEDKY

Sesbírali jsme celkem 206 odpovědí na náš kvantitativní dotazník a výsledky zpracovali do výzkumné zprávy přístupné přes QR kód.

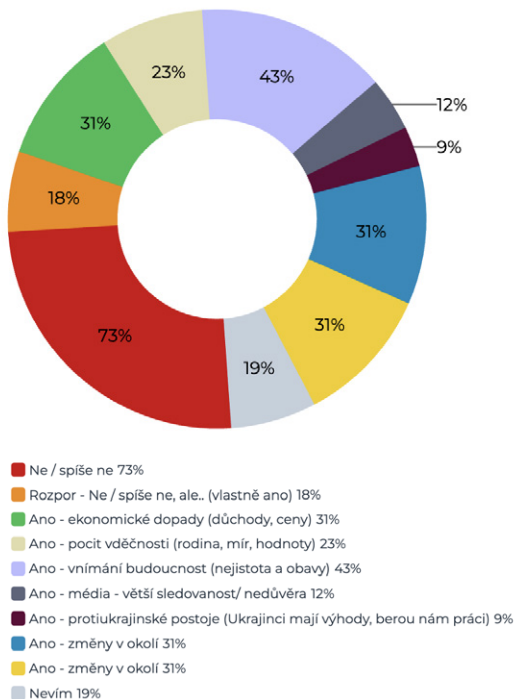
Nejčastější reakce na události z února 2022 byly šok a pocit bezmoci ovlivnit situaci na Ukrajině a její dopady („Nečekali jsme to.“, „Nevěřili jsme tomu.“), doprovázené zpravidla hněvem a odmítnutím toho, co se děje. Každý sedmý respondent současně tvrdil, že ho situace nezajímala. Pouze jednotlivci zmínili historické paralely s okupací Československa v roce 1968 nebo s následným „dočasným“ pobytem sovětských vojsk v Československu (do roku 1991).

Ve druhé otázce (Graf 1) jsme často vnímali rozpor v odpovědích. Respondenti odpovíděli, že válka v jejich životě nic nezměnila, ale když se více rozvyprávěli, uvedli často alespoň jednu změnu jako např. strach z budoucnosti, ekonomické dopady nebo změna přístupu k médiím.

obr. 2: Rozhovor s psychoterapeutkou Marií Kubiczkovou

Dvě třetiny respondentů se zapojily do nějaké formy pomoci Ukrajině, Ukrajincům nebo organizacím, které jim pomáhaly, nejčastěji ve formě finančního daru. Každý sedmý se jako dobrovolník aktivně zapojil do pomoci zde v ČR, na Ukrajině působili jednotlivci, a to jen výjimečně (Graf 2). Vnímání událostí na Ukrajině nejvíce ovlivňují média

Graf 1: Změnila válka na Ukrajině něco ve vašem životě?

(např. obrazy násilí, válečných zločinů), následované osobní zkušeností s ukrajinskými uprchlíky. Lidé se neshodnou na tom, zda válka kromě problémů přinesla i příležitost něco změnit k lepšímu. Těch, kteří tento výrok zcela odmítají, je dvojnásobný počet než těch, kteří s ním souhlasí. Celkový poměr odpovědí je však relativně vyrovnaný.

Nejsilnější dojmy v nás zanechaly hloubkové rozhovory, kterých jsme udělali osm. Jmenovitě s novinářkou Terezou Povolnou, která na Ukrajině sama byla a odnáší si odtamtud spoustu silných vzpomínek i vděčnost, že naše životy neohrožují každý den drogy. Ředitel školy Martin Tobiáš, učitel občanské výchovy Dan Guňka a učitel dějepisu a psychoterapeut Roman Göttlicher sdíleli zkušenosti s tím, jak školy pomáhaly ukrajinským dětem, nebo to, jak válka proměnila jejich výuku. Psycholožka Marie Kubiczková učila uprchlíky v krizovém centru v Malenovicích zpracovávat bezprostřední trauma války a nabídla odborné vysvětlení, jak mohou čeští občané úzkost z války vytěšňovat z každodenního života. Bankéřka Martina Sečkář sdílela zkušenost, jak lidem z Ukrajiny mohl pomoci každý běžný člověk ve své profesi, zatímco majitel Chaty Prašivá Martin

Stiller vyprávěl o tom, jak v okně chaty vyvěšil s kolegy ukrajinskou vlajku a jak by zkolabovaly některé služby a odvětví, kdyby Ukrajinci ze dne na den odešli z Česka. Nejrozsáhlejší a nejintenzivnější byl rozhovor se členy Křesťanské akademie mladých, kteří v hotelu Malenovice zorganizovali hned v únoru 2022 krizové centrum pro příjem asi 500 uprchlíků, a to s Ilonou Urbanovou, Radkem Mamulou, Bogdanem Lachem a dalšími lidmi.

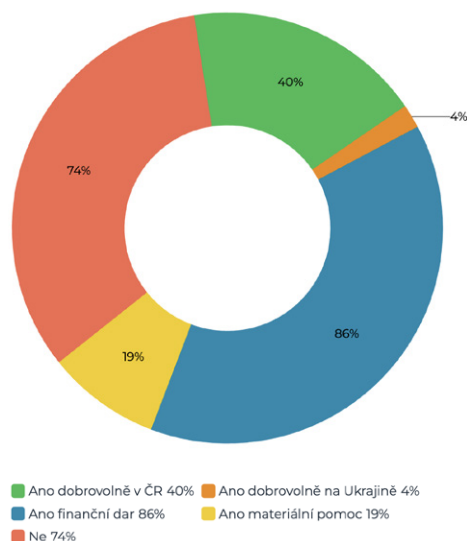
ZÁVĚR

Hlavní výstup naší práce, dokumentární film „Co je mi do toho?“, je momentálně v postprodukcii a premiéru bude mít na letošním Filmovém večeru Přírodní školy. Dokument může lidem pomoci reflektovat, jaké místo má téma války na Ukrajině v jejich životech. Může být inspirativní naslouchat lidem, kteří tvrdí, že české společnosti mohou Ukrajinci prchající před válkou pomoci přemýšlet nad tím, co je opravdu důležité, nebo nad tím, že můžeme být hrdí na to, jak česká společnost dokázala lidem zasaženým válkou pomoci.

Díky naší expediční práci jsme si ještě více uvědomili, že je toto téma stále přítomné a důležité, i když zájem o něj se pochopitelně proměňuje. Podle výsledků našeho dotazníku část lidí dopady války popírá nebo si je nechce s válkou spojovat.

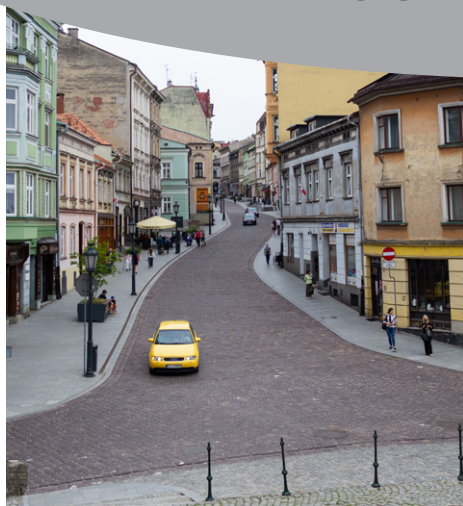
Válka měla nebo má dopad na opravdu velkou část z nás a potkali jsme hodně lidí, kteří s námi chtěli tuto zkušenost sdílet. Proto nám přijde důležité o tomto tématu otevřeně diskutovat a my doufáme, že náš dokument do diskuze přispěje.

Dora Nováčková, Jaroslav Najbert

Graf 2: Zapojili jste se do pomoci Ukrajině, lidem zasaženým válkou nebo organizacím, které poskytují pomoc?

Příběhy z našich cest

Stačí se dívat a poslouchat

Budu vám vyprávět příběh, který na mě zanechal trvalou stopu. Už nikdy nebudu takový, jaký jsem byl před tímhle strašným, ale ve své podstatě krásným zážitkem. Věřím, že mé pře-vyprávění nepřekroutí ani nepřevrátí význam a podstatu tohoto zvláštního dopoledního setkání. Pokusím se to zachytit, jak nejlépe dovedu. Prosím vás, abyste brali ohled na to, že jsem zažil silné citové pohnutí. Snad to zvládnu.

Ten den bylo teplo. Hodiny radniční věže v Českém Těšíně ukazovaly něco po jedenácté. Na náměstí se zaměstnání shání těžko. Je neděle, a tak jsou všechny zajímavé obchody zavřené. Proto jen tak bloumám ulicemi - bez cíle, bez úmyslu. Najednou se ocitnu u řeky. Z české strany ji lemují stromy parku, kterému místní dali jméno Sýkorák. Je to trefné - zpěv sýkorek je slyšet všude kolem. Zvláštní. Nejen lidé tady mluví po naszemu.

Přemýšlím o tom všem a, aniž bych si toho všiml, ocitám se na mostě — mostě, který rozděluje Česko a Polsko. Jdu dál. Jsem zvědavý. Charakter města se hned změní. Historické budovy jsou čisté a vyzařuje z nich jakási německá atmosféra. Pokračuji vzhůru na náměstí. V podloubí si všímám pekařství a vůně mě zláká podívat se do výlohy. Fascinovaně se zadívám na všelijaké druhy pečiva: croissanty, hřebeny, koblihy s rozmanitými náplněmi, vdolky pomazané marmeládou, loupáky se spoustou máku, pletence s ořechy, které jsem ani neznal. Je to překrásné.

Ze snění mě náhle vytrhne poklepání na rameno. S leknutím se otočím a všimnu si malého pána, který nervózně přešlapuje asi metr ode mě. Vypadá vyděšeně. Mastné vlasy mu vykukují zpod červené kšiltovky. Ze všeho nejdřív mě zarazí jeho pohled - je v něm cosi prosebného, zmateného a zoufalého zároveň. Nedomážu odhadnout jeho věk - může mu být čtyřicet, možná šedesát. Vrásky mu rozryly obličej a ten vypadá jako blátivá cesta po letním lijáku a jeho oči se neklidně rozhlížíjí po okolí, jako by čekal, že na něj každou chvíli někdo vyskočí ze stínu.

Pozdraví mě plynulou češtinou. Kdyby mi vzápětí neřekl, že je Polák, nepoznal bych to. Jeho hlas je tichý, trochu chraplavý, jako by dlouho nemluvil nahlas. Chvíli na mě jen upřeně hledí, pak nesměle natáhne ruku a ukáže mi tenký, opotřebovaný náramek na zápěstí. Je z plastu - takový, jaký dávají

v nemocnicích. Na bílém podkladu je modrým fixem napsané jméno, číslo a pod tím slova „Pacjent Szpitala Psychiatrycznego w Bielsku-Białej“.

A pak, bez varování, složí větu, která mě naprosto vyvede z míry: „Protože, protože, protože, protože, protože, protože.“ Řekne to plynule, skoro slavnostně, jako by právě pronesl něco hlubokého. Dívá se na mě a čeká, jak zareaguju. Neřeknu nic. Možná bych měl, ale nevím co. Jen přikývnu.

Usměje se. A pak začne vyprávět. Prý byl dnes v kostele. Prý tam seděl, díval se na lidi a na svíčky, na kancionál, který někdo nechal na lavici. „A víš co?“ zeptá se mě najednou. „Bůh po nás nechce, abychom pořád něco říkali. Ne. Bůh chce, abychom nejdřív poslouchali. A dívali se. Protože když pořád mluvíš, neslyšíš nic. Ani to, co ti říká on, ani to, co ti říká svět.“ Říká to tak vážně, že mám pocit, jako by kolem nás náhle všechno ztichlo. Zvony na věži se zastavily, auta přestala jezdit i sýkorky ve vzdáleném Sýkoráku možná zmlkly. V tom jeho podivném, polámaném světě byly tyhle věty naprosto srozumitelné a pravdivé. Pak se zase usměje. „Já už někdy nemluvíím vůbec,“ dodá. „Jen se dívám.“

Stojíme tam ještě chvíli. On zase nervózně přešlupuje, rozhlíží se, prsty si pohrává s náramkem. Pak mi podá ruku, stiskne ji pevněji, než bych čekal, a beze slova se vydá zpátky k mostu. Neohlédne se. Já tam zůstanu stát a vím, že se něco změnilo. Nejen v tom dni, ale i ve mně. Protože někdy opravdu stačí jen poslouchat. A dívat se. To úplně stačí.

Josef Arnot

Jak jsme zlepšili náladu

Ve středu jsme se po vedení hodiny matematiky v jablůňkovské škole, zájímavém a dlouhém rozhovoru s učitelkou zeměpisu paní Segetariovou a po vydatném obědě rozhodli udělat průzkum po Jablůňově. Měli jsme v plánu chodit po městě a ptát se kolemjdoucích na otázky ohledně Goralu – co je napadne, když se toto slovo řekne, a jestli nám neposkytnou nějaké nové informace, které jsme se od manželů Jeżowiczových ani v muzeu Těšína nedozvěděli.

No, představte si to takhle: na lavičce a kolem ní před infocentrem sedí sedm holek ve věku okolo třinácti let. Odpočívají, povídají si a smějí se. Přijde k nim starší, mírně děsivě vypadající pán a začne mluvit: „Holky, to není možné!“

My na něj chvíli trochu zaleknuté a zmateně koukáme, nevíme, co se děje. „Vy fakt ani nepijete alkohol, ani nekouříte?“ říká stařík.

My se jenom nervózně smějeme, protože stále nemáme ponětí, jestli po nás pán něco chce, nebo si z nás dělá srandu.

„To je neuvěřitelné,“ diví se podruhé. Směje se a pak se ptá: „Vy jste místní?“ A my že ne.

„Jsem si říkal,“ znovu se zasmál.
„A vodkad' teda jste?“

Tiše a opatrně odpovídáme, že z Prahy. Z jeho popraskaných rtů je slyšet hlasitý smích. „Z Prahy?“ diví se. „Tam přece kouří úplně všichni, ne?!“ opět se směje, tentokrát ještě hlasitěji. Asi se potřebuje o takový nezapomenutelný zážitek hned podělit, takže si následně volá svého kamaráda, který jde kolem. Celé mu to vypráví a kamarád, který trochu vypadá, že tu nechce být, se ze slušnosti taky zasměje.

„Tak vo tomhle budu ještě vyprávět celý tejdén!“ zasměje se pán.

„Děti a nekouří! A ještě z Prahy! Cha cha chá!“

Za hlasitého smíchu odchází a my se na něj ještě pár minut překvapeně koukáme. Byl to sice dost překvapující zážitek, ale říkali jsme si, že aspoň jsme pánovi zlepšili den - a vlastně jsme se tím naučili i něco nového o kultuře v Jablůňově.

Amélie Schrötterová

Čápi

Slunečný den, příjemná teplota, mírně fouká. Čtyřlenný štáb, sestávající ze dvou kameramanů, jednoho zvukaře a režiséra, který se za každou cenu snaží vypadat, že jeho funkce je nepostradatelná, prochází frýdlantskými ulicemi na cestě k řece a sbírá ilustrální záběry pro vznikající dokument. Za poslední hodinu stihl zachytit několik povedených i nepovedených záběrů - útržků života z podhůří Beskyd.

Uprostřed diskuse, zda záběry na jezdoucí auta, místní podniky a lidi v ulicích nejsou příliš prvoplánové, se jako na zavolanou naskytne jedinečná příležitost. Na sloupu elektrického vedení na okraji ulice jsou jedním ze členů štábu spatřeni dva velcí čápi. Sedí tam téměř bez hnutí, a když už vypadají, že se pohnou, pozorovatel si nikdy nemůže být jistý, jestli se mu to jen nezdá. Štáb, jenž ještě před pár vteřinami připomínal publikum na fotbalovém zápase, se rázem promění v profesionální, tiché obecenstvo. První kamera se na čápy

dívá zblízka, druhá zezadu zabírá širší celek. Zvukař vypadá, že v myšlenkách je o půlhodinu zpožděný – jeho chlu-patý směrový mikrofon míří místo na čápy do čirého nebe. Brzy si svou nepřítomnost uvědomí a pozici mikrofonu upraví. Postupně se štáb přibližuje, pak se v tichosti zastaví a čeká na jakýkoli pohyb z vrcholu sloupu. Bez jediného pohybu nebude záběr poutavý, a tak je potřeba vyčkat. Čas ubíhá a čápi jsou jako sochy. Míra profesionality postupně klesá a zpoza kamer unikají úsměšky, šepot a tiché konverzace. V jednu chvíli to praskne – všichni se na sebe navzájem podívají znuřeným, nevěřic-ným pohledem, který jasně sděluje: „Se na to už můžeme vykašlat, ne?“ A štáb odchází. Čápi se na sebe vševědoucně podívají, přešlápnou z jedné nohy na druhou, zamávají křídly a zmizí za střechami a komíny frýdlantských domů.

Filip Radek

Tři koláčky

Můj příběh se odehrál, když jsem jednou dělal dotazníky. Dělal jsem je v Ostravici, což je vesnice za Frýdlantem nad Ostravicí. V Ostravici nežije moc lidí, takže oslovovat lidi na ulici v podstatě nešlo. Proto jsem ještě s Kryštofem a Julčou zvonil na domy. Většinou ale lidé buď nebyli doma, nebo se se mnou nechtěli bavit, takže práce nešla příliš dobře.

Když jsem šel k jednomu domu, všiml jsem si, že v okně stojí starší paní. „Tohle je moje šance,“ řekl jsem si a zazvonil. Paní otevřela okno a zavolala: „Co potřebuješ, chlapče?“ Odpověděl jsem naučenou větou: „Dobrý den, my tady děláme školní projekt a zkoumáme názory lidí na to, že se vlci vrací do volné přírody v České republice. Můžu s vámi udělat krátký dotazník?“ Paní odpověděla: „Počkej, nerozumím ti, jdu dolů.“

Došla do zahrady, ještě stihla zalít květiny a pak přišla ke mně. „Co jsi to povídal?“ zeptala se a já jsem zopakoval stejnou větu. Paní souhlasila a pozvala mě do své zahrady, kde jsme mohli dotazník vyplnit.

Sedli jsme si do altánku a já jsem začal klást tradiční otázky. Dotazník proběhl v pořádku. Po jeho vyplnění se mě paní začala sama vyptávat. „Vy jste tu ze školy?“ zněla její první otázka.

„Ne, my jsme z gymnázia v České Lípě,“ odpověděl jsem. Paní se podivila, že jsme z takové dálky, a zeptala se, jestli máme v České Lípě hezkou přírodu. Řekl jsem jí, že tam nějakou máme, ale že tady v Ostravici je mnohem hezčí. Pak se ptala, kde spíme. Řekl jsem, že v základní škole Hnízdo (což byla

pravda). Paní poznamenala, že hned vedle bydlí ředitelka Hnízda.

Později jsem se ještě dozvěděl, že její syn se jmenuje stejně jako já. Potom mi paní řekla, ať chvilku počkám. Dvakrát se ujistila, že opravdu zůstanu stát, a šla do domu.

Čekal jsem asi pět minut. Když se vrátila, nesla v ubrousku něco, co jsem zpočátku neviděl. Když přišla blíž, uviděl jsem, že to jsou tři nádherné koláčky. Podala mi je, vyprovodila mě k branice a já jsem jí ještě poděkoval – nejen za dotazník, ale i za koláčky. S koláčky jsem se potom rozdělil s Kryštofem a Julčou. Oba dva řekli, že jsou výborné – a já s nimi naprosto souhlasím.

Matěj Hovorka

Co pro mě znamená urbex

Urbex je na první pohled aktivita, která může působit jako obyčejné dobrodružství mladých lidí, kteří se – často s foťákem v ruce a batohem na zádech – vydávají na místa, jež už ztratila svůj původní smysl. Navštěvují staré továrny, chátrající vily, opuštěné nemocnice nebo nádraží, kde už dlouho žádný vlak nezastavil.

Když se nad tím ale zamyslím hlouběji, nejde jen o touhu po dobrodružství nebo potřebu odlišit zážitky od běžné každodennosti. Je to spíš způsob, jak se zastavit u něčeho, co jiní přehlížejí. Hledání krásy tam, kde by ji málokdo čekal.

Když vstoupím do opuštěné budovy, vždy cítím zvláštní směs pocitů – úcty, zvědavost, trochu smutku, ale i naději. Jako bych se snažila navázat tiché spojení s místem, které kdysi žilo, dýchalo, mělo svůj rytmus a smysl. Dnes je tiché, prázdné, a přesto neztrácí svou důstojnost.

Urbex mě učí vnímat čas jinak. Ve světě, kde se všechno točí kolem výkonu, rychlosti a neustálého pohybu, je opuštěná budova tichou výzvou ke zpomalení. Stěny, které kdysi poslouchaly hlasy lidí, dnes mlčí – ale to neznamená, že nemají co říct. Právě naopak.

Odpovědi nepřicházejí nahlas, ale skrze atmosféru, drobné detaily, vůni prachu, zbytky nápisů na zdech, opuštěné předměty. Každá prasklina nebo rezaový hřebík může být nejen koncem, ale i začátkem nového příběhu.

Anna Prouzová

Dotazník v obci Dobrá

V rámci naší expediční práce jsme dělali dotazníkové rozhovory s běžnými občany okolních obcí továrny Hyundai. V obci Dobrá jsme se ráno rozdělili na čtyři skupiny a vyrazili na sběr dotazníků. Po asi šesti dotaznících jsme s Bětkou dorazily k domu na konci ulice. Stiskly jsme zvonek jako obvykle a čekaly, kdo nám otevře. Po krátké chvíli se z okna vyklonil pán – mohlo mu být tak kolem čtyřiceti. Měl svlečené tričko, což tu v okolí nebylo nic neobvyklého.

„Dobrý den, my tu děláme studentský projekt. Dotazníkový průzkum o té automobilce Hyundai, co je tu kousek,“ řekla jsem a napřáhla ruku směrem k továrně. „No tož spusťte,“ usmál se na nás muž z okna. „Tak děkujeme. Vzpomínáte si nějak na dobu, kdy se automobilka stavěla? Popřípadě máte pocit, že to nějak ovlivnilo vztahy mezi sousedy?“ ptala jsem se a Bětka zapisovala odpovědi. „No, asi nijak... bo my sme daleko.“ „A v dnešní době to nějak třeba vnímáte?“ „Noo, asi moc ne... bo je to schované a hluk už taky nerobí.“

„A myslíte, že to na vaši obec má nějaký pozitivní nebo negativní dopad?“

„No tak mladí mají robotu. Víc mě nenapadá.“ „Tak vám děkujeme za rozhovor,“ smály jsme se s Bětkou a otáčely k odchodu. „Tak to sem vám asi moc nepomohl, co?“ usmál se pán. „No moc ne, ale i tak děkujeme.“ „Hmh, no tak já nevím. Co děvuchy, vy nekoukáte na televizi? Nevidíte, jak ten svět vypadá? Tak tam napište: stary vůl nechťel odpovídat,“ zasmál se.

Pak ještě řekl pár vět ve svém ostravském dialektu, ale to už jsme moc nechytily.

Tortilly na kameni

V sobotu večer jsme dostali chuť na křupavé tortilly, a tak jsme se rozhodli, že si na ně postavíme vlastní pec – nebo spíš improvizovanou plotýnku. Vzhledem k tomu, že jsme byli u řeky, bylo tam logicky spousta kamení. S Mojkou jsme tedy vzali obrovský rovný kámen, který jsme ještě lehce opracovali, aby byl dokonale rovný. Potom jsme přinesli další dva kameny a udělali z nich boky pece. Na ně jsme položili ten rovný kámen a pod něj vykopali malou jámu. Stačilo už jen z jedné strany pec zablokovat a zatopit v ní.

Pak jsme si připravili výborné tortilly, které se skládaly z kukuřice a fazolí v rajčatové omáčce, výborného sýra, který se krásně roztékal, a čerstvé šunky. Všem moc chutnalo a každý si na plotně opekl dvě tortilly.

Po chvíli nám ale došla naše luxusní směs – výplň, kterou jsme do tortill dávali. Proto jsme je začali plnit i s bramborami, které zbyly z oběda. Jeden nejmenovaný člen výpravy do toho dokonce narval i nějakou nechutnou polévku, kterou nám celé dílo zašpinil, protože mu vytekla na plotnu. I když se tvářil, že mu to chutná, bylo jasné, že je to odporné.

Někteří pak na naší „peci“ zkoušeli ohřát i vodu na čaj a podobně – ale to už moc nefungovalo. Ráno jsme na ní ale zvládli udělat celkem dobrou vložkovou kaši se skořicovým a vanilkovým cukrem. Vložková kaše je totiž nejlepší jídlo, které můžeš na Expedici jíst – chutná opravdu výborně.

**Kompletní výsledky výzkumů a další obsah
najdete na www.archiv.prirodniskola.cz/expedice**

**Letošní Expedice proběhla ve spolupráci
se Základní školou Do života, Benátky nad Jizerou.**

Expedice Frýdecko-Místecko 2025 • Gymnázium Přírodní škola, z.ú. • Prusíkova 16, Praha 5
info@prirodniskola.cz • www.prirodniskola.cz • FB: Přírodní škola • IG: @prirodni.skola • texty a fo-
tografie: studenti a učitelé Přírodní školy • jazyková korektura: Jitka Motejková a Jana Lukášková
sazba a grafika: Matouš Bičák • říjen 2025 • neprodejné •

